

ROTTERDAM IN DEN FRANSCHEN TIJD DOOR MR. F. C. KOCH

Die französische Herrschaft hatte im Ganzen nur die Ausbeutung der annektierten Gebiete zu fremden ihrer eignen Wohlfart durchaus nicht dienlichen Zwecken im Auge.
PFINGSTBLÄTTER DES HANSISCHEN GESCHICHTSVEREINS 1813

FEESTEN

DE feesten onder het Fransche bestuur droegen alle eenzelfde karakter. Ieder jaar werden gevierd de 15e Augustus, de naamdag van Napoleon en de 2e December, de dag zijner kroning. Het eenige verschil tusschen de beide feestvieringen bestond hierin, dat sinds 2 December 1811 bij het laatste feest zoogenaamde rosières, dat zijn deugdzame jongedochters, met een dotatie van 600 francs vanwege de stad, aan oud-militairen uitgehuwelijkt werden.

Den 15en Augustus 1810 werd hier voor het eerst de jaardag des Keizers gevierd. Den avond te voren werd het feest al aangekondigd door het luiden der klokken en het gebulder van het geschut. Op den dag van het feest waren de schepen op de rivier en het jacht des Keizers bevlagd, terwijl de klokken luidden en het carillon van den St. Laurens-toren bespeeld werd, afgewisseld met eereschoten van de kanonnen op de stadsbolwerken. Om 11 uur was er parade in de Boompjes van het garnizoen en de burgerwacht, waarbij admiraal Kikkert, generaal Piré, kolonel Domon, de maire enz. tegenwoordig waren; alles onder het nooit ontbrekend geroep van „Vive l'Empereur"! 's Avonds was er een luisterrijke maaltijd in den Stads Doele van alle officieren van leger, marine, burgerwacht en garde d'honneur, „alwaar gulle en welmeenende vrolijkheid heerschte en de hooge gezondheden met luide toejuiching werden gedronken". De dag eindigde met de steeds terugkeerende verlichting der stad.

Het thans volgend feest der kroning had geheel hetzelfde verloop; alleen was de parade thans „luisterrijk" en defileerden de verschillende corpsen „met de grootste nauwkeurigheid". De maire gaf een prachtig dejeuner in het Zwijns-

hooft op de Grootte Markt, waarbij ook verscheiden dames tegenwoordig waren.

De geboorte van den Koning van Rome gaf in het jaar 1811 tot groote feesten aanleiding. Reeds bij het bekend worden van de zwangerschap der Keizerin had De Mari-vault, commissaris-generaal van politie, dadelijk aan den maire inlichtingen gevraagd of er wel in alle kerken voor de gelukkige verlossing der Keizerin werd gebeden en daarop van den maire het antwoord ontvangen dat het hem niet bekend was, dat dit niet gebeurde.

Zoodra de tijding der geboorte op 23 Maart 1811 ontvangen was, loste het voor de stad liggend oorlogsvaartuig 101 kanonschoten; ook de stadsbolwerken gaven hetzelfde saluut, de vlaggen werden uitgestoken en alle gebouwen geillumineerd. Des avonds schijnt het buitengewoon vol in de straten geweest te zijn echter zonder dat er eenige ordeverstoring plaats had. De Rotterdamsche Courant berichtte, dat „de staat Harer Majesteit de Keizerin steeds zeer voldoende was en dat de Koning van Rome met gretigheid en verscheiden malen op den dag de borst zijner minne gezogen had, terwijl Deszelfs gezondheid niet beter verlangd kon worden.”

Deze geïmproviseerde feestviering was evenwel niet in overeenstemming met het gewicht der blijde gebeurtenis en dus werd er nog eens officieel feestgevierd op Zondag 9 Juni, den dag waarop de Koning van Rome te Parijs gedoopt zoude worden. De maires der zoogenaamde bonnes villes moesten met een deputatie uit den raad de plechtigheid bijwonen. Tot leden dier deputatie werden gekozen de heeren Isaac Hubert en Mr. Hermanus Johannes Josephus Tuning. Echter zijn deze heeren niet gegaan, doch de heeren Van Zuylen van Nyevelt en Johannes Josephus Rijckevorsel. Voor deze reis had de maire op last van den onderprefect livreeën met het stadswapen moeten laten maken voor één koetsier en twee lakeien. Ook moest de maire bij deze gelegenheid om de eer van een wapen voor de stad verzoeken. Dit verzoek werd toegestaan. Het wapen kostte de stad 636 francs of 307 gulden en acht stuivers. De kosten der reis naar Parijs tot het bijwonen der feesten bedroegen 15000 frs.

Het officiële feest op 9 Juni was veel uitgebreider dan de andere feesten. Er werden nu voor het eerst rosières uitgetrouwelijkt met een fraaie rede van den adjunct-maire Blankenheim, die een der weinige oprechte aanhangers van Napoleon en de Franschen in Rotterdam schijnt geweest te zijn. Ook werden er schepen op de marinewerf op stapel gezet en gedoopt met de namen Piet Hein, Ems en Jade. Op het raadhuis hield vóór het trouwen der rosières de onderprefect Caan, later secretaris der prefectuur in Den Haag, nog een lange rede, alles onder het onafgebroken geroep van „Vive l'Empereur! Vive le Roi de Rome"! Na den dienst in de kerken, waarheen de protestantsche autoriteiten zich onder aanvoering van admiraal Kikkert en de katholieke zich onder die van generaal Viviès begaven, werden de Boompjes, waar een fraaie eerepoort stond, onder het gebulder van het geschut, het spelen der muziek en het steken der trompetten herdoopt in Quai Napoléon, „ten einde — aldus de Rotterdamsche Courant — de stad Rotterdam, die Zijne Majesteit de Keizer en Koning wel heeft gelieven te begunstigen met den naam van een zijner goede steden, een ondubbelzinnig bewijs zoude geven van het opregte deel, hetwelk zij neemt in eene gebeurtenis, die de rust en voorspoed des rijks verzekert en de verlangens Zijner Majesteit vervult door een doorluchtige nakomelingschap, erfgenaam van Zijne kroon en Zijn roem". Daarna ontving het Haringvliet den naam van Quai du Roi de Rome, „opdat men zich altijd zoude herinneren een gelukkigen dag, die voor Europa en zelfs de geheele wereld zooveel heil voorbereidt". Van deze plechtigheid werd een proces-verbaal opgemaakt dat door den adjunct-maire Blankenheim, die deze naamsverandering uitgedacht had, met het volgende schrijven aan Lebrun en De Stassart gezonden werd:

„Je m'empresse de m'acquitter d'une tâche bien agréable en vous faisant tenir par exprès une copie authentique du procès-verbal qui vient d'être rédigé à l'instant; le bon esprit qui anime tous les habitans de la ville et la joie qu'ils font éclater par leurs cris redoublés de Vive l'Empereur! Vive Napoléon le bien-aimé!, au moment où son nom et celui de son auguste fils sont donnés à deux des principaux

quais de cette ville, seront pour vous garant du dévouement et de la fidélité des habitans pour leur souverain et de la part sincère qu'ils prennent ce jour à la joie de Sa Majesté".

Na al deze vermoeiende plechtigheden kregen de heeren autoriteiten een dejeuner in het Zwijnshoofd op de Grootte Markt van den adjunct-maire, terwijl zij 's avonds op een groot diner door generaal Viviès en op een thee door den onderprefect onthaald werden. De muziek der burgerwacht bracht aan den generaal en zijn gasten een serenade. De armen ontvingen een extra-uitdeeling van levensmiddelen „met hartelijke dankerkentenis". Het beklimmen van met vet gesmeerde palen, waaraan prijzen als een zilveren „horologie", tabaksdoos enz. hingen, iets wat hier geheel onbekend was, gaf veel vreugde. De zeilwedstrijd, het vuurwerk, het bal in de open lucht en de illuminatie slaagden naar wensch. De volksspelen als het mastklimmen, het „jeu de beaupré" enz. en het bal in de open lucht hadden de Rotterdammers te danken aan het feit, dat hun stad meer dan 10000 frs. inkomsten had. De Rotterdamsche Courant eindigde haar verslag van den dag aldus: „Men kan den dag waarlijk een der schoonste noemen". De kosten van dit alles voor de stad bedroegen 5880 francs.

Gedurende de kermis van hetzelfde jaar vertoonde P. J. Becker in zijn kabinet van wassenbeelden naast de Fransche kerk het uitnemend fraai kraambed van Hare Keizerlijke Koninklijke Majesteit van Frankrijk, zoodat de ingezetenen der goede stad Rotterdam nog eens duidelijk konden zien, waarvoor zij feest hadden moeten vieren.

De verjaardag des Keizers werd in 1811 ook weer op de gewone wijze herdacht, alleen werd het dejeuner in het Zwijnshoofd vervangen door het gebruik van ververschingen in een tent in de Boompjes opgeslagen bij gelegenheid van de parade aldaar, terwijl De Marivault een statigen maaltijd gaf; men zag daar de autoriteiten „altijd onderling wedijverend ten algemeenen nutte vereenigd in vroolijkheid en harmonie", terwijl de toasten op de Keizerlijke familie „met geestdrift werden gedronken". Verder was alles als reeds vroeger verhaald is.

Het bericht in de Rotterdamsche Courant over het feest

op 2 December 1811 is, vergeleken met de vorige opgewonden verslagen der verschillende feesten, wel zeer kort en sober gehouden. Misschien werkte hier ook toe mede het veranderen der courant in een advertentieblad. De heer Arrenberg was de eerste geweest die zijn blad in het Hollandsch en Fransch had laten drukken en hij had zich ook beijverd van af Zaterdag 27 Juli zijn blad te versieren met het nieuwe door den Keizer geschonken wapen; met het eerste was hij zelfs door De Mauvault in een beminnelijk schrijven geluk gewenscht en thans werd zijn courant meedoogenloos teruggebracht tot advertentieblad. Bij dit feest had men de grootste moeite om rosières te vinden; in den schouwburg had een galavoorstelling plaats, waar het Fransche tooneel, onder directie van Meissner, La Rosière de Salenoy gaf.

In 1812 was de parade op 15 Augustus wel wat minder fraai dan in 1811 en 1810. Er was namelijk geen garnizoen meer in de stad. Wel verscheen er een nieuw corps, de z.g. garde soldée onder bevel van kapitein Van Rossen, sterk 5 officieren, 10 onderofficieren en 180 minderen, gekleed in blauwe rokken met witte opslagen en witte broeken. Hare oprichting was door den Keizer bij decreet van 27 November 1811 bevolen. Doordat Van Rossen met den bevelhebber der „sidentaie” nationale garde over de eereplaats bij de parade ruzie gehad had, liet de maire alleen de garde soldée paradeeren; als een kleine vergoeding mocht de état major der sidentaie in den stoet der autoriteiten medeloopen. Over de volgorde in dien stoet was er ook al steeds verschil van meening. Thans werd voorgesteld, dat de eerste plaats toekwam aan den admiraal, chef militaire. De Marivault gaf dien avond ten zijnen huize, thans het gebouw der Rotterdamsche Bankvereniging, een groot diner, terwijl het volk in een tuin (?) op een extra fraai vuurwerk werd onthaald, waarbij wel 3000 menschen tegenwoordig waren. Het feest gaf den onderprefect Van Zuylen van Nyevelt, eerder landdrost van Drenthe, nog aanleiding aan al zijn ondergeschikte maires te schrijven om hem wel te willen opgeven de „témoignages d'amour et d'attachement”, die aan den Souverein gegeven zouden worden.

Op Zondag 11 October 1812 werd er hier feest gevierd ter eere der overwinningen van Napoleon en van den intocht der Franschen in Moskou. De Marivault liet die tijding, zoodra hij haar ontvangen had, door een commissaris van politie te paard, begeleid door de gendarmerie te paard en te voet en door een detachement der sidentaie nationale garde met muziek bekend maken; de commandant der garde soldée Van Rossen had geweigerd om aan dezen optocht deel te nemen. De Marivault liet een vers, door Desaugiers op het innemen van Moskou gemaakt, vertalen, in het dagblad van het departement plaatsen en aan de straatzangers uitdeelen. Volgens hem werd het den avond van het feest in alle cafés gezongen, onder oorverdoovend gejuich van „Vive l'Empereur”. Het vers is buitengewoon vervelend met het steeds terugkeerende refrein, dat de Franschen een looper op elk slot hebben. Het werd gezongen op de wijze van „Hoe zoet is het waar de vriendschap woont”.

De Marivault betreurde het zeer, dat de autoriteiten zich weer in de katholieke en protestantsche kerken verdeelden in plaats van naar één kerk te gaan en dat nog te meer daar hij vernam, dat ds. Van Oordt dien hij in zijn brieven een „furieux Orangiste et le patriarche des stadhoudériens noemt, in plaats van te danken voor de overwinning, eerder dankte voor het feit, dat Nederland niet het terrein van den oorlog was. In zijn rede kwam niets voor, „qui put faire allusion aux victoires de Sa Majesté et aux avantages qui doivent en résulter pour ses peuples”. De commissaris-generaal vroeg ds. Van Oordt om een copie van zijn rede, daar hem door het gaan naar de katholieke kerk het genoeg ontgaan was om zijn aanspraak te hooren. De predikant antwoordde, dat hij aangezien hij nooit een „cahier” gebruikte niet aan zijn verlangen kon voldoen. De Marivault raadde hem aan dit voortaan wel te doen, ten einde te „prévenir les interprétations défavorables qui pourraient être données à ses discours comme à ses intentions.” In een brief aan den minister van politie Savary duc de Rovigo over dit geval beweerde De Marivault wel, dat hij bij de predikanten al groot succes gehad had met zijn „surveillance” en zijne „exhortations confidentielles”, maar toch oordeelde hij het noodig bij het

feest der kroning, aan den commissaris van politie Lange-straat als volgt te schrijven: „Il est convenable que les cérémonies religieuses qui se célèbrent aux jours de réjouissances publiques aient tout l'éclat que les localités peuvent permettre. Les ministres des cultes doivent eux-mêmes mettre de l'intérêt à ce qu'il en soit ainsi, lorsqu' ils sont animés d'un bon esprit et dévoués au Gouvernement, je n'ai rien d'ailleurs à leur prescrire à cet égard mais si tout, ce qui pouvait se faire, ne se fait pas, j'en référerai à qui de droit, afin que dans une autre circonstance tout se passe d'une manière plus convenable.

Het kroningsfeest werd in 1812 als altijd gevierd, alleen gaf het vinden van deugdzame jongedochters, bereid om met oud-militairen te huwen, allerlei moeilijkheden. In een helaas niet genoemde stad was er zelfs een jonge dame gekozen, die door een officier onderhouden was. De feestviering werd gestoord door een standje tusschen admiraal Kikkert en den onderprefect, dat ten gevolge had, dat Kikkert met zijn officieren op de werf bleef feest vieren en niet aan het feestmaal van den maire deelnam. Over dit feest berichtte De Marivault naar Parijs, dat de jaardag der kroning gevierd was „conformément au programme arrêté, mais sans témoignages particuliers de satisfaction et de dévouement de la très grande majorité de la population; on laissait voir très clairement que l'on remplissait une obligation imposée par l'autorité". Hij liet dan verder uitkomen dat de gebeurtenissen in Rusland hier algemeen bekend begonnen te worden; hoewel hij er zelf het ware niet van wist en de slechte berichten voor sterk overdreven hield. Hij gaat dan verder door: „les personnes réellement dévoués à la cause française sont en petit nombre en Hollande. On obéit parce qu'on ne croit pas pouvoir faire autrement, mais on soupire après des circonstances qui permettent de manifester ses véritables sentimens et l'on envisage sans effroi, même avec une sorte de satisfaction stupide, ce qui serait pour tous les hommes éclairés et pénétrés le plus grand malheur possible".

Voor de Fransche overwinningen bij Lützen en Bautzen werd er op 23 Mei en 13 Juni feest gevierd geheel op de bekende wijze. De Marivault liet de dominees bij deze gelegen-

heid weer streng bewaken. Hij beschouwde hen allen als warme aanhangers van het Oranjehuis. Bij deze feestvieringen twistten de autoriteiten hevig over den voorrang. De komst alhier van den generaal sénateur graaf Férino, die met de organisatie der nieuwe nationale garde belast was en in het zoogenaamde paleis, thans Museum Boymans, woonde, had het noodig gemaakt de volgorde weer te veranderen. 's Keizers verjaardag verliep zonder eenig incident behoudens een dienstweigering van het hoofd der muziek, den heer Metz, die echter toch werd overgehaald zijn medewerking te verleen.

Voor het laatst vierde Rotterdam feest op den 26en September 1813 voor de overwinning van den Keizer bij Dresden. De onderprefect wilde bij die gelegenheid alle overheden, ook de katholieke, aan zijn woning voor den kerkgang vereenigen. Dit mocht echter niet gelukken en gaf weer aanleiding tot standjes. De luthersche dominee Sander dankte voor de overwinning in de volgende bewoordingen: „Wij hebben order gekregen om den Almachtige te danken voor de overwinning door Z. M. den Keizer onder de muren van Dresden behaald”. De Marivault was hierover wel zeer verontwaardigd maar durfde met het oog op den gespannen toestand en de populariteit van ds. Sander geen strenge maatregelen tegen hem te nemen; wel schijnt hij eenigen tijd vastgehouden te zijn, maar dat was nog vóór 6 September 1813. De Marivault gaf dien dag zijn commissaris van politie Amalry last, Sander naar zijn huis te laten terugkeeren en hem onder strenge surveillance te houden. Deze zelfde ds. Sander had ook al eens voor den Keizer gebeden in de volgende bewoordingen: „Seigneur o toi qui place les Néron et Caligula sur les trônes, nous te prions pour l'Empereur”; daar De Marivault dit eerst later gehoord had, had hij er niets meer aan kunnen doen.

Bij gelegenheid der kermessen, die toch ook als feesten beschouwd kunnen worden, liet De Marivault steeds scherp toezien op al wie de stad bij deze gelegenheid binnenkwamen. Dit toezicht werd in 1813, toen hij overal oproer vermoedde, nog zeer verscherpt. Zijn ondergeschikte commissarissen werden met instructies en aanschrijvingen over-

stelpt. De afdeeling der garde soldée, welke dien nacht dienst te doen had, werd versterkt en één der commissarissen moest den geheelen nacht op het raadhuis aanwezig zijn. Ook op de gemakelikheden werd nauwkeurig toezicht gehouden, zonder verlof van den commissaris-generaal mocht er niets gedaan worden. Ondanks dat toezicht gelukte het den heer Annoké, die in een tuin buiten de stad vauxhall en bal gaf, daar een transparant te plaatsen, waar Mercurius met een brief in de hand gevolgd door Neptunus zich door een half geopende deur liet zien. De Marivault was woedend, maar wilde toch de transparant niet laten wegnemen uit angst dat er dan eerst goed de aandacht op gevestigd zou worden.

Een gezelschap zangers en tooneelspelers uit Amsterdam onder leiding van Desvaux en Van Gelder, dat hier concerten en voorstellingen gaf in de cafés, baarde ook veel zorg aan De Marivault, door steeds, behalve de goedgekeurde gedrukte liedjes, oproerige Oranjeliederden te zingen.

Reeds zond de onderprefect weer circulaires rond om de kroning van Z. M. met geen minderen luister dan de vorige jaren te doen vieren, toen de omwenteling aan alle verdere Fransche feesten voor goed een einde maakte.

CENSUUR EN „DIRECTION DE L'OPINION PUBLIQUE”

De Fransche regeering eischte van hare ambtenaren, dat zij alles zouden verhinderen wat in de onderworpen gewesten maar eenigszins de herinnering aan de oude onafhankelijkheid kon opwekken; vandaar een nauwlettend toezicht op societeiten, godsdienstige vereenigingen, vooral zoogenaamde oefeningen, en liefhebberij-tooneelgezelschappen. Ook de opvoeringen van het Fransche en Hollandsche tooneel, het eerste onder leiding van Mylord, die na korten tijd Meissner had vervangen, het tweede onder die van Bingley, stonden onder streng toezicht; toch gelukte het niet altijd opschudding bij de voorstellingen te voorkomen, doordat de acteurs, als zij er maar eenigszins kans toe zagen, allerlei toespelingen op het Fransche bewind, den Prins van Oranje,

enz. in hun rollen brachten. Ook op nieuw uitgegeven boeken en op boekverkoopingen werd streng gelet.

Het verspreiden van voor de Franschen ongunstige tijdingen door de Engelschen werd op de meest strenge wijze tegengegaan. Iedere Engelsche courant, die ons land bereikte, moest dadelijk in beslag genomen worden. Correspondentie met Engeland werd zwaar gestraft met boete en gevangenis. Maar toch is het niet mogen gelukken het doordringen van die berichten tegen te gaan, vooral sinds het decreet van 25 April 1812 den visschers meer vrijheid gegeven had. Dat decreet bracht wel groote verlichting aan de noodlijdende visschersbevolking, maar opende tevens de deur voor het binnenkomen van allerlei nieuws, dat sinds 1812 voor de Franschen steeds ongunstiger werd. Ook werden de hier te lande talrijke personen, die Engelsche pensioenen genoten, door de politie op allerlei wijze lastig gevallen over hun verbinding met Engeland.

De pogingen der Fransche autoriteiten om, zooals dit genoemd werd, leiding te geven aan de publieke opinie, mislukten steeds, want deze bleef, onder meer ook omdat de Franschen hun beloften niet nakwamen, steeds anti-Fransch. Zoo had o.a. de onderprefect in April 1811 aan den maire geschreven, dat hij de conscrits, die op Dinsdag 9 April 1811 naar Den Haag moesten trekken, toch goed moest laten voelen de bezorgdheid en de goedheid van den Keizer, daar hij ze voor het grootste deel in deze landen liet blijven. De maire maakte dit bij zijn proclamatie van 8 April aan de conscrits in de volgende woorden duidelijk:

„En brengt wijders bij deze ter kennis van de conscrits, dat de Heer Onderprefect, bij opgemaakte aanschrijving, hem nog heeft geïnformeerd van de bezorgdheid en goedheid van Zijne Majesteit den Keizer, daar het Hoogst-denzelven behaagt hen niet dadelijk van hunne haardsteden te verwijderen, daar de meesten der conscrits in deze Departementen blijven”.

Deze zelfde conscrits zijn degenen, die kort daarna op marsch zijn gegaan om deel uit te maken van het Fransche eger tegen Rusland bestemd.

De dominés waren allen sterke tegenstanders van het

Fransche besuur en doordat zij over het algemeen veel invloed hadden op het volk en dit zeer op hen gesteld was, durfde de Fransche overheid nooit streng tegen hen optreden; het bleef meestal bij ernstige vermaningen, tot daden kwam het nooit. Vooral de reeds eerder genoemde Lutherische predikant ds. Sander onderscheidde zich door zijn sterke anti-Fransche gezindheid. In Augustus 1813 wist hij nog in een zijner preeken den volgenden zin in te vlechten: „mais heureuses sont celles aujourd'hui dont les flancs sont stériles et les mamelles desséchées”. Marivault noemde deze woorden wel „incendiaires” en „atroces” maar liet de zaak toch verder rusten. Ook een ds. De Vries gaf in het begin van 1812 aanstoot door bij het gebed een warme smeebede voor het onderdrukte vaderland te doen, terwijl hij in dezelfde preek het waagde de vaders der conscrits te beklagen en God aan te roepen ten einde hun kracht te geven om hun smart te dragen. Deze preek gaf aanleiding tot een aanschrijving aan alle besturen van godsdienstige genootschappen, waarbij De Marivault hun opdroeg te waken, dat de godsdienstleeraars niet te plotseling van het eene onderwerp op het andere overgingen, waardoor zij bij hun hoorders „une fausse interprétation” veroorzaakten. „Il est résulté de là que l'on a prêté bien gratuitement sans doute l'intention à quelques ministres du culte d'inspirer des sentiments peu conformes à ceux qui doivent les animer et les diriger”. Zij moeten zich herinneren dat zij dienen „un Dieu de paix”. De godsdienstleeraars moeten „expliquer d'une manière si franche leur sentimens de respect pour le Gouvernement qu'ils ne puissent jamais être faussement interprétés; c'est ainsi qu'ils concourront à assurer l'obéissance due aux lois, le dévouement à Sa Majesté et l'union entre les citoyens”. Een andermaal liet De Vries zich als volgt uit: „Dans quel temps de trouble nous vivons! quel est donc le perturbateur? en dadelijk liet hij er op volgen „Nous vous prions pour Sa Majesté; accordez lui la grace d'être juste”. Wel werd aan den commissaris van politie Langestraat een onderzoek naar deze uitlatingen opgedragen, maar van een vervolging of bestraffing blijkt weer niets.

De godsdienstige vereenigingen stonden bij De Mari-

vault in een kwaden reuk. Hij vond het zeer af te keuren, dat zulke vereenigingen soms geleid werden door personen uit het volk „sans talent et sans instruction” en dat de leden allen gedurende een vastgestelden tijd om beurten over een zeker bijbelsch onderwerp moesten spreken. Hij wilde met alle macht discussies over godsdienst en godsdienstige aangelegenheden vermeden zien en was geenszins de opvatting van Lebrun toegedaan, die het beter vond dat de menschen bijeenkwamen tot het bespreken van den bijbel dan tot het „faire des commentaires sur les droits de l’homme”. Hij dwong de besturen der godsdienstige vereenigingen tot het indienen hunner wetten, reglementen en ledenlijsten. Begin 1812 schreef hij aan den maire ten einde dien te bezweren, zich met hem te vereenigen, om aan het bespreken van alles, wat met den godsdienst in verband stond, een einde te maken. De maire wilde daar niets van weten en wees er De Marivault nog op, dat de zoogenaamde oefeningen alleen in den winter bijeenkwamen. Ondanks het verzet van den maire werden al deze vereenigingen „suspendues”, totdat hare reglementen goedgekeurd zouden zijn. Slechts één vereeniging, de Byenkorf genaamd, reclameerde tegen dit besluit en riep de hulp van het consistorie der gereformeerde kerk in. Dit wendde zich tot De Marivault ten einde deze vereeniging te kunnen behouden. Deze was vol wantrouwen tegenover de Byenkorf, daar zij onder leiding stond van ds. Hoog, dien hij voor een „furieux orangiste” hield. Bovendien wees hij er op, dat alle verdedigers der godsdienstige vereenigingen of oranjemannen, of personen, die aan de oude orde van zaken gehecht waren, of strenge orthodoxen waren. Hij vond dat al die vereenigingen slechts dienden „pour entretenir les haines et l’esprit de parti” en haalde daarbij aan een gebed, in een dier vereenigingen uitgesproken, luidende: „Seigneur délivrez nous de la tyrannie des papistes et qu’ à la fin l’heure de notre vengeance et de notre délivrance approche”. Intusschen kwam ook de door De Marivault zoo hooggeprezen heer Blankenheym voor de vereeniging de Byenkorf op.

Een conferentie, die den 15en Januari 1812 bij den prefect in Den Haag gehouden werd, leidde tot niets. Men besloot

de regeling der godsdienstige aangelegenheden aan de regeering te Amsterdam over te laten. Volgens De Marivault hadden „les députés du culte réformé le plus de chaleur” in de bespreking getoond. Deze zaak gaf den commissaris-generaal gelegenheid in een brief aan den minister van politie zich zelf aldus te loven: „Le même jour, où M. le Préfet entendait les députés de tous les cultes, j'avais rassemblé le soir chez moi une société nombreuse et brillante choisie dans tous les partis, dans toutes les religions; c'était la première fois, qu'une semblable réunion avoit lieu, je n'ai qu'à me féliciter de l'avoir formée et son résultat a été tel, que je dois regretter que ma fortune ne me permette pas de la renouveler souvent. *Tous les bons esprits ont applaudi a mes motifs*, et ils ont été généralement si bien appréciés, que je dois plus que jamais espérer de rendre impuissans les efforts faits encore par quelques personnes pour contrarier l'introduction du système français”. Zulke brieven noemt men in het Fransch „des arguments métalliques”.

Met de bewaking der godsdienstige vereenigingen werd de commissaris van politie Langestraat belast. De Marivault vroeg hem steeds nieuwe inlichtingen, zooals over een godsdienstige zangvereeniging onder leiding van ds. Scharp en een genootschap van schoolmeesters waar theologische vraagstukken besproken werden. In de rapporten, die Langestraat wekelijks moest inzenden, vond De Marivault vele bewijzen van „le mauvais esprit” der verschillende vereenigingen. Zoo was er nog steeds blijven bestaan een genootschap met de zinspreuk: „Vrede, Vriendschap, Getrouwheid aan den godsdienst en het huis van Nassau”, waarvan alle leden kleine burgers en handwerkslieden waren. Wel was de vereeniging door de politie ontbonden, maar in het geheim bestond zij verder. De leden droegen, volgens De Marivault, als herkenningsteeken een cachet met den leeuw met de zeven pijlen. Ook bestond er een genootschap dat zich bezig hield met het commenteeren der psalmen Davids, waaruit dan tegelijk berekeningen gemaakt werden over den levensduur van den Keizer.

Ook de katholieke geestelijken stonden onder streng toezicht. Bij het overlijden van den deken van Schieland, Vree-

develd, trachtte De Marivault te bewerken dat hij een opvolger kreeg, die in zijn geest verder werkzaam en geen vriend der Franciscaner monniken, de partijgangsters van den Paus zou zijn. De nieuw-benoemde deken Gardner schijnt een man naar het hart van Marivault geweest te zijn.

Het toezicht op de tooneeluitvoeringen berustte wel niet alleen bij de politie maar werd toch feitelijk door De Marivault uitgeoefend. Het repertoire van het tooneel te Amsterdam, dat door den directeur-generaal van politie aldaar goedgekeurd was, moest ook dienen voor de tooneelgezelschappen in de andere departementen. Het Fransche tooneel gaf, onder de leiding van Meissner, De Marivault telkens aanleiding er zich mede te bemoeien. Echter meer door de ordeloosheid en verwarring bij de voorstellingen, dan om hetgeen er opgevoerd of op het tooneel gezegd werd; herhaaldelijk werden de voorstellingen gestoord door dronkenschap van bureaucrat, souffleur en acteurs. Dit werd eerst beter toen Meissner, die wegens een veroordeeling ter zake van oplichting had moeten aftreden, door Mylord vervangen was. Deze liet ook geen zogenaamde „grands opéras” meer opvoeren, maar bepaalde zich tot meer bescheiden voorstellingen.

Geheel anders ging dit met het Hollandsche tooneelgezelschap onder leiding van Bingley. Hier had De Marivault steeds de handen vol om de opvoering van verboden stukken tegen te gaan en te zorgen dat er geen „allusions” in de stukken voorkwamen op de bestaande toestanden en dat de acteurs geen voor het Fransch bestuur kwetsende uitingen lieten hooren en er geen met de goede zeden strijdende stukken gegeven werden. Bingley hield zich maar zeer matig aan de voorschriften, die hij van hoogerhand kreeg en De Marivault beschuldigde hem er van dat hij in zijn gedrag „de la malice” toonde. Onder meer waren hier verboden Flodardo van Overschie, De Oom en de Vrienden des Huizes, verder ook de meeste stukken van Kobzebue, terwijl het melodrama De Leeuwenridders of het Geraamte niet mocht opgevoerd worden omdat het veel onsmakelijks op het tooneel bracht. Ook bevond zich onder de verboden stukken Don Carlos van Schiller; over dit stuk schreef De Marivault aan

Bingley, dat hij zich moest „abstenir de faire représenter cette pièce, traduite à une époque où l'on permettait beaucoup de déclamations inconsidérées". Hij mocht alleen maar de stukken geven die op de „liste générale" van Amsterdam voorkwamen. Slechts als De Marivault de stukken vóór de opvoering gekeurd had, mocht hij van de lijst afwijken. Over de houding der acteurs schreef De Marivault: „J'ai eu de nouveau lieu de m'appercevoir du peu de soin que quelques uns de vos acteurs apportent, à éviter des explications déplacées qui n'ont point été dans les intentions des auteurs des pièces, dont la représentation a été approuvée, mais auxquelles ils donnent lieu, soit par un costume inconvenant, soit par leur jeu; je ne puis trop vous recommander d'apporter le plus grand soin, à ce que je n'ai plus lieu de vous adresser de semblables observations; je sévirai contre le premier qui aura provoqué d'injustes applications". Dat dit laatste ernstig gemeend was, hebben vele acteurs ondervonden.

Het stuk van Kotzebue „De onechte zoon" mocht wel opgevoerd worden, maar niet dan nadat De Marivault er eenige passages in geschraapt had. Van een korte afwezigheid van den commissaris-generaal maakte Bingley dadelijk gebruik om eenige niet goedgekeurde stukken op te voeren, hetgeen hem een scherpe berisping op den hals haalde. Bij de Nieuwjaarsopvoering op 1 Januari 1813 werd er een gelegenheidsstukje gegeven dat als volgt werd aangekondigd: „A l'occasion du Nouvel An on offrira au public des fleurs d'hiver présentées allégoriquement par le sieur Gravé". Het was een klein allegorisch tooneelstukje, waarin een der actrices te zeggen had „Moi je ne sais rien à la charge du Prince", welke woorden dadelijk door daverend applaus gevolgd werden. Ook in Den Haag en Leiden, waar dit stuk ook werd opgevoerd, werd het luide toegejuicht. De Marivault wilde Bingley voor deze opvoering straffen en stelde dat ook aan den directeur-generaal voor; het schijnt echter niet geschied te zijn. Hetzelfde stuk bevatte nog een passage waarin gezegd wordt: „als ik Koning was zou ik geen soldaten houden" — welk gezegde de officieren van de cohorte der nationale garde in Den Haag in garnizoen zoo beleedigde, dat zij hun abonnement voor het theater wilden opgeven.

Op Zaterdag 30 Januari 1813 gaf de troep van Bingley „het Turfschip van Breda”. Het stuk kwam voor op het repertoire van Amsterdam en dus had De Marivault het niet verboden. Alleen het feit dat er een Prins van Oranje in dit stuk voorkwam lokte zulk een massa menschen naar den schouwburg, dat die voor zoo'n aantal menschen veel te klein was. De Marivault verbood er zoowel hier als in Den Haag alle verdere opvoering van ¹⁾. Hij oordeelde het stuk juist thans zeer gevaarlijk, daar er meer dan ooit over den jongen Prins van Oranje gesproken werd. Men vertelde, dat hij wegens zijn dapperheid de orde van den Kousenband ontvangen had en dat hij te Londen teruggekomen was ten einde aan de verlossing van Nederland mede te werken. Onder het volk heerschte algemeen de overtuiging, dat hij de Franschen zou verjagen. Ook hoorde De Marivault, dat er in Engeland geslagen dukaten zouden circuleeren met de beeltenis van den Prins met het opschrift Willem de 7de, Koning van Holland.

Op 2 Mei 1813 werd hier het stuk Valvaire en Adelaide opgevoerd. In dit stuk kwam een paar maal de naam Moskou voor. Dit gaf aanleiding tot geweldig rumoer en applaus, dat vooral van de lagere rangen kwam. De Marivault zorgde er voor, dat de naam Moskou in het stuk verdween, maar ten slotte werd het stuk toch verboden.

De pruikenmaker van den troep van Bingley, Schierboom, werd op last van De Marivault opgepakt en naar Amsterdam gezonden, omdat hij op de Groote Markt gezegd had, dat de Russen Maagdenburg genomen hadden, terwijl op 10 November 1813 de acteur Valkenier voor tweemaal 24 uur in het Dolhuis gezet werd voor dergelijke uitlatingen. Bingley beweerde, dat hij zonder Valkenier geen voorstellingen kon geven, maar De Marivault dwong hem dit toch te doen.

Na het oplichten van den acteur Roosevelt die met oranje versierd op het tooneel gekomen was, ontving Bingley het volgende dreigende schrijven:

„Les acteurs de la troupe, que vous dirigez, continuent malgré les fréquents avertissemens, que vous avez reçus et

1) Ook van Woensdag 3 Febr. echter is in het Archief der gemeente een aanplakbiljet van het stuk voorhanden.

6. WARD BINGLEY ALS AVOGARO IN GASTON
EN BAYARD. CAT. 140

même les punitions qui ont été infligées, à tenir la conduite la plus séditeuse et la plus indécente. Je me vois à regret forcé pour prévenir des désordres de faire suspendre provisoirement toute représentation théâtrale par vous et les acteurs, qui font partie de la troupe hollandaise, dans l'étendue du département des Bouches de la Meuse".

Reeds werd beraadslaagd over het vervangen van Bingley door Westerman, toen met het vertrek der Franschen alle gevaar voor Bingley ophield. Hij mocht den Souvereinen Vorst te Rotterdam mede helpen ontvangen door het opvoeren van het stuk het Turfschip van Breda.

Een tooneelgezelschap te Delft had een paar stukjes van Kotzebue, de Lasteraar en het Kasteel aan den weg, gespeeld waarvan de opvoering verboden was. De maire van Delft had zich de vrijheid veroorloofd, daartoe vergunning te geven. De Maurivault schreef den 30sten April 1812 aan den prefect over deze opvoering als volgt:

„Dans la première on saisit avidement un passage où un interlocuteur, se plaignant de l'arrestation d'un individu, dont les papiers ont été mis sous scellé, demande ce qu'il faut devenir maintenant. Passer en Angleterre pour y jouir de la liberté, lui répond-on."

„Dans la seconde une dame se plaint d'être incommodée par la fumée du tabac; c'est, lui a répondu le sieur Bladergroen (de son propre mouvement et pour suppléer, a-t-il dit, à un défaut de mémoire) c'est cependant du bon tabac d'Amérique et non celui des manufactures impériales. Cet impromptu, suivi d'un fi très énergiquement prononcé, a été couvert d'applaudissemens".

De Marivault, die dit verslag zeker van een zijner geheime agenten gekregen had, liet onmiddellijk streng onderzoek doen of de heer Bladergroen die woorden werkelijk gesproken had. De commissaris van politie van Delft, Van Berchem, kreeg een flink standje, omdat hij nooit iets van het bestaan van dit gezelschap bericht had. Hij moest dadelijk een lijst van de leden met opgave hunner politieke gevoelens inleveren en De Marivault scherpte hem nog eens in dat er geen enkele tooneelvoorstelling zonder verlof der politie gegeven mocht worden. Bladergroen, die intusschen naar Vlissingen

gegaan was, werd daar op last van De Marivault in hechtenis genomen en naar Den Haag gezonden, omdat hij het Fransche bestuur belachelijk had gemaakt. Over zijn straf komt er verder in de correspondentie niets voor; ook is het niet bekend of de maire van Delft nog onaangename gevolgen van zijn gegeven verlof ondervonden heeft. De Marivault beschouwde de stad Delft als een der meest anti-Franschgezinde steden van het land. Hij had bij het bezoek van den Keizer met strenge maatregelen moeten dreigen, ten einde te bewerken dat de inwoners er toe overgingen hun stad te versieren. Kort na dit voorval werd aan het bestuur der Rotterdamsche societeit de Harmonie verboden het stuk van Kotzebue, Pauvreté et Grandeur, op te voeren. De commissaris Langestraat kreeg speciaal last te zorgen dat dit verbod nageleefd werd.

Met het toezicht op den boekhandel en de uitgevers bemoeiden zich prefect, onderprefect en politie. De boekhandelaars en uitgevers moesten van ieder boek dat zij verkochten drie exemplaren aan den onderprefect zenden, die er een van onder zich hield en een ander aan den prefect doorzond, het derde kreeg de boekhandelaar terug met een gezegeld verlof van den onderprefect om het boek te mogen verkoopen. Mocht de een of andere maire op den verkoop van het boek aanmerking maken, dan had hij slechts dit stuk te laten zien. De bemoeiingen der politie maakten intusschen deze regeling nutteloos. Op de meest willekeurige wijze verboden de politie-autoriteiten boeken, nieuwsbladen en tijdschriften. Het werd eindelijk zulk een verwarring, dat De Marivault 29 Sept. 1812 aan zijn ondergeschikte commissarissen een instructie voor dezen dienst zond. Iedere boekhandelaar ontving twee staten, waarop hij den 1en en 15en van iedere maand moest vermelden, welke boeken hij had ontvangen om te verkoopen, hetzij voor vreemde, hetzij voor eigen rekening. De eerste staat was bestemd voor de in Holland, de tweede voor de buiten Holland gedrukte werken. De te Parijs uitgegeven boeken behoeften op dien staat niet voor te komen daar de surveillance daar zoo streng was, dat niets gevaarlijks gedrukt kon worden. Nog een derden staat liet De Marivault aan alle uitgevers toekomen. Deze

moesten in den eersten staat, dien zij hem zonden, alle boeken vermelden door hen sinds 1 Januari 1812 uitgegeven en voortaan van alle nieuw uitgegeven werken een exemplaar naar het commissariaat-generaal zenden. De commissarissen moesten bij de uitgevers dadelijk de werken onderzoeken, waarvan de titel ongerustheid opwekte en „qui sembleront porter atteinte aux intérêts d'état, ou outrager les bonnes moeurs” en, zoo ging De Marivault voort, „vous m'en ferez immédiatement l'envoi avec vos observations. Vous donnerez une attention particulière aux ouvrages, qui traitent de matières religieuses”. Bovendien moesten zij er de uitgevers op opmerkzaam maken, dat de almanakken en straatliedjes, die door colporteurs onder het volk verkocht werden, ook aan het toezicht der politie onderworpen moesten worden, hoewel hier de onderprefect al een toezicht uitoefende, daar alle door de colporteurs verkochte werken met een stempel van hem waarbij de verkoop veroorloofd werd voorzien moesten zijn. De Marivault eindigde de instructie voor zijn commissarissen aldus:

„En surveillant l'exécution de ces dispositions, je vous recommande toutefois d'éviter tout ce qui pourrait donner à vos recherches l'apparence d'une injuste rigueur; il ne faut pas qu'elles puissent retarder d'un seul jour la publication des productions, dont le but est louable ou utile et qui auraient déjà été approuvées par Monsieur le Directeur Général de l'Imprimerie et de la Librairie, s'il arrivait cependant que vous eussiez des motifs pour croire que la religion de Monsieur le Directeur Général ait été surprise, vous vous empresseriez de m'en informer”. Bij al het toezicht dat er al was kwam zich nog voegen dat van den Directeur de l'Imprimerie et de la Librairie te Amsterdam, die ook nog vele boeken aan zich liet opzenden.

Onder de verboden boeken komen voor: La campagne de Portugal (waarover het Dagblad van het Departement vermoedelijk in navolging van den Moniteur allerverschrikkelijkst gelogen had), Lettre de Notre Seigneur le Pape Pie VII sur les élections capitulaires, Een woord van troost en kracht van ds. Van Teutem (Na veranderd te zijn mocht dit werk toch verkocht worden), Christelijke gezangen voor den open-

baren eeredienst, *Les trois règnes de la Nature* door Delille, *Les fleurs* door Madame de Genlis, de opéra comique *Ninon chez Madame de Sévigné*, het tooneelstuk *l'Assemblée de famille*, de opera *Cendrillon*, het pamflet „Aan mijn lot- en landgenooten” (dat zeer gevaarlijk geoordeeld werd bij het bezoek van den Keizer), het „fragment dramatique” van Humbert de Superville genaamd *Jésus*. (De Marivault had niet kunnen „faire une abnégation aussi entière de sa raison pour en achever la lecture”), de *Apocalypse avec des explications nouvelles*, Wicquefort „*De Fransche tyrannye te Zwammerdam en Bodegraven*”, *Wandelingen in den omtrek van Frankfort en Hanover*, het tooneelstuk *La soirée*, door Van Thoir te Leiden uitgegeven, de *Politieke Achterkijker of de Oppermacht der mode en Een zeer wonderlijke verschijning of prophetie van Jantgen Jans ouderling der Hervormde Gemeente te Oosterzee bij Lemmer in Friesland in 1741*.

De colporteurs, die deze boekjes verkochten, werden in de gevangenis geworpen ten einde hen er toe te brengen te zeggen van wie zij deze werkjes ontvangen hadden. Van tijdschriften werd nog verboden: *Salomo*, onder redactie van Van der Palm.

Ook boeken van onzedelijke strekking trokken in hooge mate de aandacht van De Marivault. Deze werken liet hij alle naar zijn bureau zenden. Toen er in Februari 1812 bij Immerzeel en Nicolaas Cornel onzedelijke boeken verkocht zouden worden, liet De Marivault den commissaris Gaillard onderzoeken wie de eigenaar was. Dit bleek de heer Le Fremery Kalff te Amsterdam te zijn. Tot hem richtte De Marivault nu het verzoek ze aan de politie af te staan. De heer Flament, directeur der bibliotheek in Den Haag, werd zelfs in den arm genomen om de licentieuse boeken in verkoop-catalogi voorkomende aan te wijzen. Uit een veiling bij den boekhandelaar Scheurleer in Den Haag liet De Marivault zich opzenden „*les heures du Père Gérard*”, terwijl hij ook het exemplaar der *Pucelle van Voltaire* moest hebben, als de plaatjes onzedelijk waren. Met andere boeken van denzelfden aard, als *Parapilla*, *La Sainte Chandelle d'Arras*, *Les Chroniques scandaleuses*, moest hetzelfde geschieden.

Tegen het einde van het jaar 1812 begon De Marivault

scherp acht te geven op Oranje- en Nederlandsch gezinde werken. Zoo liet hij bij Immerzeel de Nederlandsche Oranjezucht in beslag nemen en tevens een streng onderzoek doen naar de gedichten van Helmers; er was bij Immerzeel slechts één exemplaar gevonden, terwijl De Marivault door zijn spionnen gehoord had dat hij er verscheidene in zijn magazijn had. Te Gorcum liet hij het werk, „Een blik op Holland” in beslag nemen. Ook maakte hij zijn commissarissen opmerkzaam op een in handschrift circuleerend tooneelstuk, waarvan de held een soldaat was, die, koning geworden, aan het slot van het stuk door de koningin om het leven gebracht wordt. Zij moesten intusschen vermijden om door hun onderzoek de nieuwsgierigheid op te wekken. Aan het boek van Venturini, *Geschichte unsrer Zeit*, werd blijkbaar groot belang gehecht, want bij de order tot in beslag neming ontvingen de commissarissen nog de volgende aansporing: „Je suis persuadé que vous saisirez avec empressement cette nouvelle occasion de donner des preuves de votre zèle et de votre activité”.

Ook op de gedrukte nieuwjaarswenschen werd scherp get. De wensch der Naaldwijksche politieagenten voor 1813 was van een „très mauvais esprit” en werd verboden, evenzoo die der nachtwakers van Koudekerk, omdat daar het woord stadhouder in voorkwam, en ook om onbekende reden die van Gantvoort, koster der Roomsche-Katholieke kerk te Overschie.

De boekhandelaar Blussé te Dordrecht, tevens uitgever der Dordtsche Courant, kreeg een standje, omdat hij zijn blad niet behoorlijk in het Fransch en in het Hollandsch uitgaf; eenige Fransche regels aan het hoofd van het blad konden niet als voldoende beschouwd worden. Ook Arrenberg, de directeur van het Advertentieblad van Rotterdam, ontving een berisping, omdat de Fransche tekst der regeeringsaankondigingen niet zorgvuldig genoeg gedrukt was. De redacteur van het departementaal dagblad moest aan den commissaire-spécial in Den Haag van ieder nummer een proefdruk zenden. Hij mocht niets opnemen over de gebeurtenissen in Spanje en over de requisities in het Departement gedaan. Met deze orders aan den redacteur was De Marivault echter

gekomen op een terrein, dat De Stassart als zijn privaat domein beschouwde. De prefect gaf dadelijk tegenbevel en de verhouding dezer beide heeren, die al lang veel te wenschen overliet, werd er steeds slechter door. Den boekhandelaar Van der Reyden liet De Marivault in het Dolhuis opsluiten, waar hij van 21 April tot 16 Mei 1813 gezeten heeft. Hij was door een der geheime agenten beschuldigd van haat tegen Frankrijk en opruien van het volk tot oproer. De Marivault liet door zijn commissarissen een gestrenge huiszoeking bij hem doen, die zijn opsluiting en vervolging door den strafrechter ten gevolge had.

Het binnenkomen van berichten uit Engeland was nooit geheel te beletten geweest door de vele betrekkingen, die de Rotterdamsche handelshuizen met Engelsche firma's onderhielden, maar, zooals steeds eerder is gezegd, sinds het decreet van 25 April 1812 over de visscherij kon het nieuws uit Engelschen koker onbelemmerd binnenkomen. De Engelschen hadden vroeger steeds de gewoonte 's nachts aan de kust pakken met couranten en andere papieren aan land te brengen, die nieuws bevatten over de nederlagen der Franschen in Spanje en gingen ook na het uitvaardigen van het bovengenoemde decreet daarmede door. Dan eens werden die papieren op het eiland Voorne, dan weer bij Noordwijk, Katwijk of 's Gravenzande aan land gebracht. Meestal werden zij door de douaniers of de kustwacht gevonden en kwamen zij ten slotte bij De Marivault terecht, maar het Engelsche nieuws was toch weer in handen van vele Fransche ambtenaren en andere personen gekomen en miste zijn uitwerking niet. Toen einde 1812 en begin 1813 de ongunstige berichten over de Fransche legers hoe langer hoe meer bekend begonnen te worden, verdubbelde De Marivault zijn waakzaamheid en liet hij iedereen, die zulke berichten verspreid had, onschadelijk maken. Zoo liet hij een zekeren Van der Hyden, overigens een minderwaardig individu en een „tripoteur dangereux”, die er zijn werk van maakte om menschen, die hij aangenomen had voor veel geld naar Engeland te brengen, aan de politie te verraden, door de gendarmerie naar Amsterdam voor den directeur-generaal brengen, omdat hij het bericht verspreid had, dat Pruisen

van Frankrijk was afgefallen, dat Hamburg van de Franschen bevrijd was en dat dit binnen een maand ook met Holland het geval zou zijn. Een mevrouw Paravicini in Den Haag werd ook wegens het verspreiden van voor de Franschen nadeelige berichten op last van De Marivault berispt en gewaarschuwd, dat, als zij niet zou „mettre un frein à cette habitude de soutenir et de répandre de faux bruits”, zij streng gestraft zou worden door de politie, „qui a les yeux sur elle”. Einde Maart 1813 werden er te Vlaardingen en ook te Middelharnis allerlei „absurde” geruchten verspreid, die daar door de visschers aangebracht waren. De maire van Vlaardingen kreeg van De Marivault een aanzegging, dat hij die geruchten te onderdrukken had of dat hij zelf anders zou ingrijpen. De burgemeester van Kethel, Bolt, had zelfs aan het verspreiden dier geruchten meegedaan. Zij hadden betrekking op de verliezen der Fransche legers in Rusland. Er gingen zelfs lijsten rond van die verliezen, die de visschers van de Engelschen gekregen hadden. Zij kwamen o.a. ook terecht op de societeit Amicitia. Ondanks een speciaal onderzoek door Couilliboef, commissaris van politie te Vlaardingen, en Marcandier, commissaire-spécial te Middelharnis, kon De Marivault er niet achter komen, wie die berichten het eerst verspreid hadden.

De ongunstige berichten begonnen in den loop van 1813 zoo te vermeerderen, dat er geen tegenhouden meer mogelijk was. Door de bemanning van het teruggekeerde licentieschip de Jonge Antonie der firma A. van Hoboken was het bekend geworden, dat Oostenrijk 80.000 man in Bohemen bijeen gebracht had. Langs anderen weg was het manifest der verbonden vorsten van Pruissen en Rusland hier binnenge-smokkeld ondanks alle pogingen van De Marivault om dit te beletten. Zelfs hielp het oppakken van de verspreiders van slechte berichten niet meer. Nauwelijks was er een gepakt of De Marivault hoorde weer van anderen, die hetzelfde bericht verspreid hadden. Daarbij onderscheidden zich weer de dominees, terwijl ook teruggekomen soldaten, ja zelfs officieren, door hun verhalen de stemming steeds slechter deden worden, zoodat zelfs overheidspersonen als de adjunct-maire van Nieuwe Tonge, Frederiks, ingerekend moes-

ten worden, omdat zij voor den Keizer beleedigende uitdrukkingen gebruikt hadden. Aan het verspreiden van die slechte berichten kwam op eens een einde, toen de wapenstilstand hier bekend gemaakt werd. Dit had De Marivault laten afkondigen, tegelijk met het bericht dat Hamburg door de Franschen hernomen was. Deze afkondiging leidde ook weer tot standjes met De Stassart, die vond, dat hij dit had moeten doen. Echter begonnen de geruchten dadelijk weer, toen uit Engelsche couranten en papieren, waarvan De Marivault er eenige naar Lebrun zond, het ontruimen van Madrid en het verlies van den slag bij Vittoria door de Franschen bekend werd. Het bericht, dat de Keizer uit Mainz naar Dresden teruggekeerd en de wapenstilstand geëindigd was, gaf weer aanleiding tot nieuwe geruchten. Zoo beweerde men algemeen, dat de ontruiming van Holland door de Franschen aanstaande was. De manifesten van Zweden en Oostenrijk bij het weer beginnen van den strijd werden hier ook bekend en natuurlijk geloofd, wat of De Marivault ook door zijn commissarissen liet doen om ze als valsch te doen doorgaan. De Marivault ontving thans ook berichten, dat er tusschen Holland en Deutschland geheime betrekkingen over een opstand bestonden. Echter kon hij daar niets zekers van ontdekken. Hij vermoedde, dat de z.g. Tugendbund daarbij betrokken was. Om het volk in te lichten liet hij aan al zijn commissarissen exemplaren eener rede van Regnault de St. Jean d'Angely, in den senaat gehouden, toekomen en nog den 19en October 1813 den dag van het ontruimen van Leipzig schreef hij aan zijn commissarissen: „Son Excellence me fait l'honneur de m'informer que les nouvelles qui parviennent du Quartier Général de Sa Majesté continuent à être les plus satisfaisantes; l'armée est belle, nombreuse, sa situation sous tous les rapports est excellente, ses dispositions et son courage font présager les plus heureux succès dans ce qu'elle pourrait entreprendre pour l'exécution des plans de Sa Majesté. Cependant la malveillance s'attache à faire circuler de faux bruits, elle parle sans cesse de combats, de désastres et organise des défaites là où l'on n'a pas même songé à tirer un coup de fusil. S. E. désire que dans les réfutations de ces bruits mensongers on prenne

pour texte les journaux de Paris, les seuls qui méritent confiance, en se tenant pour convaincu que tout ce qui sera débité hors ce que ces feuilles renferment est controuvé ou inventé à dessein de nous nuire. S. E. juge que la police seule peut mettre un terme à ce débordement de mensonges, dont l'effet est d'inspirer la terreur et de faire naître tous les inconveniens qui en résultent. Je vous engage en conséquence à mettre vos agens à l'enquête des donneurs de nouvelles et à faire saisir, en m'en donnant de suite connaissance, tout individu qui vous sera signalé comme colporteur des bruits allarmans; il faut espérer que quelques exemples de sévérité retiendront au moins pour quelque tems les malintentionnés dans les bornes de la circonspection".

Maar reeds den 8en November 1813 moest hij dit schrijven laten volgen door een ander: „Nous devons nous attendre, Messieurs, que les bulletins, insérés dans le moniteur du 30 octobre dernier, vont devenir l'objet des conversations et de l'attention publique, vous sentirez combien il importe de ne laisser échapper aucune des observations et des discours auxquels leur lecture donnera lieu. Les malveillans sont toujours prêts à voir dans le moindre événement facheux pour l'empire, un motif d'espérance pour eux, ils ne gardent plus dès lors aucune mesure et mettent à découvert leurs désirs et leur projets, que rien de ce qu'ils feront ou diront ne vous échappe, ne négligez rien pour les reconnaître et me les signalez ainsi que leurs adhérens, réunissons notre zèle, notre dévouement pour déjouer leurs menées et préservez de toute agitation ce département, faites sentir au besoin aux bons citoyens, à tous ceux qui ont des propriétés à conserver, quelque soit d'ailleurs leur opinion politique, que la populace devenue tumultueuse attaque indistinctement tous ceux, qui ont quelque chose à perdre, qu'elle ne connaît ni amis, ni ennemis, qu'elle ne veut en un mot que désordre et pillage; obtenez d'eux pour leur propre intérêt ce qu'ils refuseraient pour celui du Gouvernement, une surveillance active et la réunion de leurs efforts aux nôtres pour maintenir la tranquillité dont nous jouissons".

„Je n'ai pas besoin de vous dire que vous ne devez faire l'application de ces recommandations qu'autant que les cir-

constances le rendraient nécessaire, il faut éviter avec soin toute démonstration qui annoncerait des inquiétudes. Je me repose avec confiance sur le bon esprit et sur la prudence, dont vous avez déjà donné des preuves dans les différentes occasions où j'ai réclamé votre concours. Communiquez fréquemment avec les autorités locales et secondez les dans toutes les dispositions qu'elles prendront pour maintenir le bon ordre. Si contre mon attente elles négligeraient leurs obligations, vous m'en avertirez confidentiellement".

„Veuillez bien m'adresser journallement un bulletin particulier sur la situation de l'esprit public dans votre arrondissement, sur les nouvelles qui s'y débiteront et sur les incidens de nature à fixer mon attention". Van al deze plannen en voorschriften zal bij de onder de Fransche ambtenaren steeds grooter wordende angst en verwarring niet veel meer gekomen zijn en De Marivault zal bij de spanning, waarin hij verkeerde en die hem zelfs in een brief liet zeggen „Je suis écrasé", op de uitvoering ervan wel niet meer gelet hebben.

Veel last gaf ook het aanplakken van oproerige geschriften. Gedurende de eerste jaren der Fransche heerschappij kwam dit aanplakken al tamelijk veel voor, maar bepaald verontrustend werd het eerst in den loop van het jaar 1812. De politie of de douane slaagde er meestal in de papieren af te scheuren, voordat iemand anders ze had kunnen lezen, daar ze niet dan bij duisternis aangeplakt konden worden. Den 13en April 1812 was de politie er in geslaagd een jong-mensch, Van den Abeelen genaamd, in hechtenis te nemen, die bij den onderprefect een anoniem briefje onder de deur stak. Bij het verhoor bleek het, dat hij zeer oranjegezind was. Dit gaf De Marivault aanleiding aan den Minister van Politie als volgt te schrijven: „Je ne communique point à Votre Excellence ces écrits séditieux dans l'intention de l'allarmer sur la situation de la Hollande, mais dans le seul but de lui montrer quels moyens on employe pour agiter le peuple. Je pense qu'une inébranlable autant que prudente fermeté et la présence de quelques troupes suffiront pour prévenir tout soulèvement, hors le cas où un débarquement s'effectuera et prendrait momentanément quelque consis-

tence. Votre Excellence peut dans tous les cas compter sur ma surveillance constante. J'aurai à l'exercer encore d'une manière active ces jours -ci. Il a fallu faire un nouvel appel de marins à Rotterdam et à Vlaardingen pour compléter le contingent. Ces appels successifs fatiguent et aigrissent ceux qu'ils concernent. Il est bien fâcheux qu'il n'ait été possible de les éviter".

Het was geheel als Marivault het in dezen brief zeide. De meeste onrust was het gevolg van de opstootjes voor de maritieme conscriptie; doordat er zoo vele zeelieden afwezig waren, moest men steeds oudere waaronder ook vele huisvaders oproepen, wat groote ontevredenheid verwekte, die zich dan o.a. weer uitte in het aanplakken van opruiende papieren. De Marivault verdacht een zekeren Van Boven, oud-ambtenaar der Hollandsche douane te Oud-Beierland en een zekeren Pieters ervan, dat zij de makers van die papieren waren. Dat zij aangehouden zijn, blijkt intusschen niet. De commissaris van politie Buysthooft kwam 27 December 1812 uit Dordrecht De Marivault een door hem afgescheurd plakkaat brengen, waarvan de inhoud als volgt luidde: „Vengeance, vengeance, c'en est fait du tyran, ainsi révolte et vengeance. Chers citoyens apprenez que nous sommes hollandais, que notre sang coule; plutôt prenons vengeance, nous sommes déjà en grand nombre et nous nous sommes juré fidélité, ainsi citoyens, vengeance du tyran, il n'est plus, Révolte! Révolte!" Ter zelfder tijd werden er ook te Rotterdam o.a. aan de poort der Beurs oproerige stukken aangeplakt hetgeen vermoedelijk door bezoekers der herberg van Kuypers in de Zandstraat gedaan was. Daar was gezegd, dat de zaken een anderen keer gingen nemen en alleen nog de dood van den Keizer te wenschen bleef. Hetzelfde ongeveer bevatten ook de aangeplakte papieren en zoo ging het voort in alle steden van het arrondissement van De Marivault. Een dezer stukken, dat op verschillende huizen en bruggen in de stad aangeplakt was, werd door den inspecteur der douane Varlet afgescheurd en aan De Marivault gebracht. Het bevatte volgens dezen slechts „des injures dégoutantes". Onder de aangeplakte stukken bevonden zich zelfs verzen uit den tijd toen, zooals De Marivault zeide, de

Prins van Oranje hier nog regeerde. Het kwam slechts enkele malen voor, dat de bevolking iets van het aangeplakte lezen kon. 24 Februari 1813 werd in een te Dordrecht gevonden plakkaat de naam van den Prins van Oranje genoemd, terwijl er ook over de hulp van Engeland in gesproken werd. Het vinden van dit plakkaat bracht De Marivault er toe zijn commissarissen voor den 8en Maart, den feestdag van het Oranjehuis, een speciaal toezicht op te dragen. In de tweede helft van 1813 verminderde het aanplakken van oproerige geschriften, maar werd er meer Oranje Boven geroepen en oranjeliedjes gezongen en oranjestrikken gedragen. Hoe verzot het volk op al, wat oranje was, was, blijkt uit een brief van De Marivault waarin hij vertelt, dat een dame, die bij toeval een wollen mantel van oranjekleur droeg, op straat door een geweldige menigte gevolgd werd, „qui se récréait d'admiration et tenait beaucoup de mauvais propos". De dame moest zich in een winkel bergen en per rijtuig naar huis terugkeeren.

De pogingen die van de Fransche ambtenaren uitgingen om aan het volk de zaken anders te leeren inzien, hetgeen zij meestal aanduiden onder den verzamelnaam „direction de l'opinion publique", bleven dan ook geheel zonder uitwerking. De Marivault kon slechts zijn waakzaamheid verdubbelen, hetgeen hij in de volgende woorden aan zijn superieuren aankondigde:

„Je viens d'établir une surveillance secrète extraordinaire et me propose de rassembler les renseignemens qui au besoin faciliteraient des mesures de sévérité auxquelles des individus par leur conduite ou des maisons par ce qui s'y passerait, pourraient donner lieu".

Maar de macht om die „mesures de sévérité" uit te voeren hadden de Fransche autoriteiten niet meer en vooral niet te Rotterdam waar eigenlijk alleen de actieve dienst der douane te vertrouwen was; de garde soldée namelijk, die eerst zoo geprezen was, had ook al bij verschillende gelegenheden blijken van oranje-gezindheid gegeven.

Ook op de societeiten werd door het Fransche bestuur scherp gelet. De Marivault beschouwde ze als „cafés fermés" en gaf in zijn correspondentie hoog op van den anti-

Franschen geest, die in de meeste dier societeiten en niet het minst in de societeit Amicitia heerschte. Hij greep dan ook iedere gelegenheid aan om het de besturen der verschillende societeiten lastig te maken. Naar aanleiding van een standje gedurende de kermis van het jaar 1811 tusschen het bestuur der societeit Harmonie en den commissaris van politie Gailard had hij dit bestuur er toe gebracht alle Fransche ambtenaren als lid toe te laten. De andere societeiten namen geen Fransche belasting- en politieambtenaren onder hun leden op. De societeit Vredebest had dit zelfs uitdrukkelijk in haar reglement bepaald. Dit was geschied, omdat de leden bijna allen kooplieden waren, en het gevaar bestond, dat die Fransche ambtenaren, als zij lid waren, gebruik zouden maken van hetgeen zij er hoorden. De Marivault zond den commissaris Langestraat op het bestuur der societeit af ten einde deze bepaling der statuten afgeschaft te krijgen. Het kwam met het bestuur tot besprekingen, die daarmede eindigden, dat Langestraat zich bij De Marivault kwam beklagen, omdat hij met den naam schout aangesproken was, welke benaming hij als „méprisée” betitelde. Langestraat wenschte „la place que Sa Majesté a daigné lui accorder” in eere gehouden te zien. Het bestuur had geweigerd iets in zijn reglement te veranderen. Op last van den directeur-generaal van politie te Amsterdam moest de societeit Vredebest dit artikel toch schrappen. Al was thans het artikel geschrapt, de geest der leden bleef toch dezelfde. Dit bleek bij hetgeen er later volgde bij de poging van De Marivault om Fransche ambtenaren als leden der societeiten aangenomen te krijgen. Het vergaderlokaal dezer societeit bevond zich boven het Café français bij de Beurs. De Marivault nam wraak op de societeit door haar thans te verbieden langer dan 11 uur des avonds open te blijven. Het heette, dat hij boven niet kon toelaten, wat beneden verboden was. Aan den minister van politie schreef De Marivault over de societeiten als volgt:

„Je redoute moins au reste les sentimens qui se manifestent dans les sociétés dont les membres appartiennent à la classe du peuple que dans celles qui se composent des hommes qui par leur fortune, leur rang ou leurs relations exer-

cent une sorte d'empire sur les premiers. C'est dans les secondes que se forme et se soutient effectivement l'opposition aux vues du Gouvernement, c'est là que se débitent et se commentent les nouvelles les plus absurdes. C'est là où des fonctionnaires publics déplorent l'obligation où ils se trouvent de concourir à l'exécution des lois ou décrets qu'ils reprouvent, c'est là qu'ils expriment leurs regrets du remplacement des anciennes institutions par celles qui régissent l'empire, qu'ils rejettent sur le gouvernement français et sur le système embrassé par lui les privations momentanées, que supportent leurs concitoyens, qu'ils se vantent des entraves mises par eux à l'exécution des actes administratifs; c'est enfin là qu'ils disent que les choses n'iront bien que lorsqu'il n'y aura plus de français à la tête des administrations".

„Toutefois plus circonspects que les membres des sociétés d'un ordre secondaire, ils veillent avec un soin extrême à ce qu'il ne s'introduise dans leur sein aucun individu dont les opinions ne leur soient parfaitement connues et dont ils aient à redouter l'indiscrétion. Mais quelque soit leur réserve, tous reportent dans leurs familles, dans leur coterie particulière, les opinions qu'ils ont reçues, les fausses nouvelles, qui se sont débitées dans leurs associations. Elles se répandent dans toutes les classes et deviennent en réalité l'élément des mauvaises dispositions du peuple. Souvent même elles les provoquent. J'ai reconnu en effet qu'il nous serait beaucoup moins contraire si ceux qui devaient chercher à le rattacher au Gouvernement n'étaient pas les premiers à le tromper et à exciter son mécontentement".

Na dan in zijn brief over de societeit Vredebest uitgeweid te hebben ontwikkelt De Marivault verder zijn plannen.

„J'ai cru qu'il était important de constater d'aussi coupables intentions et d'en neutraliser les effets. J'ai en conséquence engagé verbalement les trois commissaires de police qui n'avaient point en leur qualité de surveillance à exercer envers ces sociétés à demander d'en être reçus membres. Leurs bureaux se sont immédiatement rassemblés, ils se sont réciproquement promis de résister à toute tentative qui serait faite dans le but d'affaiblir ou de déjouer leurs secrètes intentions et sont convenus qu'ils refuseraient unanimement

les commissaires de police; j'ai vu avec beaucoup de peine M. le sous-prefet leur prêter son appui et les engager à persister dans leurs résolutions tandis que quelques membres plus sages et surtout plus adroits étaient d'avis d'admettre comme membres honoraires les fonctionnaires publics qui se présenteraient".

De societeit Amicitia, die, volgens De Marivault, te trotsch was om commissarissen van politie onder haar leden op te nemen en die onder haar leden 16 Engelschen en geen enkelen Franschman telde, was begonnen met den commissaris van politie Gaillard te deballoteeren. De onderprefect beklagde zich bij den prefect dat een commissaris van politie het waagde zich te laten voorstellen als lid eener societeit, waarvan hij zelf en de maire lid waren. De prefect was zoo onverstandig om den brief van den heer Van Zuylen van Nyevelt aan De Marivault te zenden en daarbij uit te weiden over het „esprit anglais" van den onderprefect, dien hij, prefect, gaarne verplaatst zou zien naar het inwendige van Frankrijk. Ook over den maire schijnt de prefect zich in dien brief zeer ongunstig uitgelaten te hebben. De laatste behoorde nog tot diegenen, die de societeit Amicitia als Oranjesocieteit opgericht hadden. Gedurende den revolutietijd was de societeit gesloten gebleven, later werd zij onder haar tegenwoordigen naam hersteld, maar de leden en hun denkwijze waren onveranderd gebleven. Over het deballoteeren van Gaillard schreef De Marivault aldus: „Elle (de societeit) prétend que c'est Mr. Gaillard qu'elle a rejeté et non le commissaire de police, mais comme mon but était d'attaquer ses opinions et sa dangereuse influence, j'ai opposé à dessein un patriote ardent à des orangistes incorrigibles. Mr. Gaillard a eu comme le sous-préfet l'honneur d'être nommé par Sa Majesté aux fonctions qu'il remplit, c'est donc le choix fait par Sa Majesté que le sous-préfet reprouve, lorsqu'il s'exprime en termes si peu mesurés dans la lettre qu'il a écrite au préfet".

Ook de commissarissen Amalry en Lançon, die zich in de Groote societeit en de societeit Vredebest hadden laten voorhangen, werden afgewezen. Om de commissarissen niet te doen denken, dat hij ze in den steek liet, vroeg De Mari-

vault den onderprefect en den maire met twee der gedeballooteerde commissarissen ten eten. Aan zijn chef stelde hij ten aanzien der societeiten drie punten voor:

1. Afschaffing der ballotage. 2. Als lid worden zij aangenomen die door drie of zes leden voorgesteld zijn. 3. De ambtenaren in het decreet „sur la préséance” genoemd, zijn krachtens hun betrekking eereleden der societeiten.

Wilden de societeitsbesturen hieraan niet voldoen, dan wilde De Marivault ze opheffen.

Tegen De Marivault werden tot zelfs bij den stadhouder Lebrun klachten over zijn handelwijze in zake de societeiten ingebracht, zoodat hij zich in een brief zoo goed en zoo kwaad als het ging bij Lebrun moest rechtvaardigen. Hij deed volgens dit schrijven niets dan „se conformer rigoureusement aux intentions de Sa Majesté et d'éviter toute démarche qui pourrait les contrarier”; tot slot verzocht De Marivault Lebrun zijn gedrag bij den Keizer in het ware licht te willen stellen. In deze zaak kreeg hij geen gelijk, alles bleef zooals het was en de Fransche politie en belasting-ambtenaren bleven buiten de societeiten.

Toen in het begin van het jaar 1813 het Fransche leger weer opnieuw uitgerust moest worden, kwam De Marivault op den inval ook de societeiten daarin te doen bijdragen. Met de societeit de Harmonie, die bij de anderen de Politie-societeit heette, gelukte dit het eerst. De secretaris van De Marivault, Van den Ende, had op zijn last aan het bestuur geschreven; wel stribbelde dit eerst tegen, daar het al mede betaald had aan de 50 uitgeruste ruiters door de stad aangeboden en er zooveel armoede en ellende heerschte, waaraan men zijn goedgeefschheid beter kon besteden. De Marivault liet intusschen den commissaris der societeit, Ooms, bij zich komen en wist hem door bedreigingen over te halen een inschrijving voor 180 paar schoenen voor de leden der societeit te openen. De meeste leden wilden niet betalen en zoo moest de kas der societeit het ontbrekende bijpassen. De Marivault gaf zijn lezing over dit geval aan den prefect. Hij prees zeer de bereidwilligheid van het bestuur der Harmonie om iets voor het leger te doen en berichtte bovendien, dat ook de leden persoonlijk giften wilden doen en vroeg den prefect

machtiging om deze aan te nemen. Met hulp van den admiraal Kikkert, die lid was van Amicitia, trachtte hij de andere societeiten tot giften als de societeit Harmonie gedaan had over te halen en werkelijk schijnt hem dit, vermoedelijk wel door dezelfde middelen, gelukt te zijn. De commissaire spécial Eynard in Den Haag kreeg last dergelijke giften der societeiten van Den Haag, Leiden en Delft uit te lokken. Door deze giften zou bewezen worden, dat „les hollandais sont loin d'être étrangers aux sentimens de dévouement dont les habitans de l'ancienne France donnent des preuves si nombreuses à Sa Majesté". Deze zaak had nog een gemakelijk naspel. Op last van den directeur-generaal verscheen er in het dagblad der Zuiderzee een stuk, waarin het succes van De Marivault breed uitgemeten werd; alles ten einde de Amsterdamsche societeiten over te halen het zelfde te doen, wat die in het Departement der Monden van de Maas gedaan hadden. De Stassart, die voor zich zelf de eer opeischte der giften, door de societeiten gedaan, beschuldigde De Marivault thans in een brief aan den minister van binnenlandsche zaken, dat hij dat stuk in het dagblad der Zuiderzee had laten plaatsen „pour se parer des plumes du paon". Hij zeide in dit schrijven verder dat hij er steeds naar streefde „de se tenir à l'écart et tout à fait dans l'indépendance de Marivault", over wien hij zich verder uitliet: „Ma manière de voir en police d'ailleurs et celle de Mr. de Marivault ne se ressemblent pas beaucoup et dès lors il est difficile de s'entendre. Il tracasse perpétuellement les personnes mêmes les plus distinguées, il ne sait que froisser les amours propres et heurter les esprits".

Om de leden der societeit Amicitia, die hij zoo zeer verdacht, nog meer te controleeren, had De Marivault een nieuw middel ontdekt, waarover hij den minister van politie als volgt schreef: „J'ai l'honneur de marquer à Votre Excellence que je ne négligerais rien pour me ménager les moyens de savoir ce qui se passe dans les sociétés de tout rang, dites collèges. Je suis parvenu à gagner un des garçons de service de celle connue sous le nom d'Amicitia, composée des plus notables habitans de cette ville, de ceux qui ont le plus d'influence et dont la grande majorité passe

pour être attachée au parti orangiste. C'est aussi celle des négocians anglais".

„Le garçon dont je parle, ignore que les rapports qu'il fait me parviennent et j'ai besoin d'assez d'adresse pour qu'il ne puisse pas le soupçonner".

„V. E. verra par les notes ci-jointes quelles directions prennent les conversations dans la société „Amicitia". Elle jugera du degré de danger qui peut avoir la lecture publique de nouvelles reçues par des particuliers et des moyens à employer pour la faire cesser. J'ai depuis longtems émis mon opinion sur la composition et l'organisation de cette espèce de cafés fermés; elle n'a pu varier, mais toute instance de ma part serait déplacée et je dois attendre qu'il ait paru convenable de s'en occuper".

Ook op dezen brief van De Marivault zijn er tegen de societeiten geen nieuwe maatregelen genomen.

Tot slot nog iets over de statistique personnelle. De Marivault gaf aan Buysthooft, commissaris van politie te Dordrecht, te kennen wat hij daaronder verstond (in de volgende woorden): „des renseignemens sur les individus qui tiennent un rang par leur fortune ou la considération dont ils jouissent et sur ceux qui à raison de leur conduite peuvent être soumis à une surveillance particulière". Verder omvatte zij ook nog „la chronique de la ville et de ses nouvelles". „Vous devez entendre les nouvelles répandues et qui se débitent dans la ville, soit qu'elles s'appliquent aux événemens publics, soit à ceux qui ont lieu dans l'intérieur des familles et qui sont de nature d'être observés".

Zelfs de marine-officiëren vielen ook onder dit deel van de bemoeiing der politie. 21 Maart 1812 zond De Marivault aan zijn commissaires spéciaux Eynard en Hermans in Den Haag en Helvoet de volgende missive: „secrète et très confidentielle": „S. E. le ministre de la police générale désire obtenir promptement des renseignemens sur les officiers du corps de marine ainsi que sur les principaux fonctionnaires du même ministère qui sont en activité. S. E. demande en conséquence un tableau ou seront compris:

I. les noms, les prénoms et l'âge de ces diverses personnes. II. leur grades respectifs. III. leur origine, leurs alliances

et la situation approximative de leur fortune. IV dans une colonne d'observation tout ce qui'll sera possible de recueillir touchant leur conduite, leurs facultés, leur instruction, leur expérience, leurs dispositions particulières, leurs services, leurs missions et leurs emplois antérieurs".

„S. E. désire encore que rien n'arrête l'expression de la pensée de ceux qui seront appelés à concourir à l'exécution de ses intentions. Ce sont des documens confidentiels, des faits et des résultats qu'Elle attend. Si des marins sans activité en ce moment vous paraissent devoir entrer dans ce cadre d'après les renseignemens qui vous seraient parvenus à leur égard, il ne pourra qu'être utile de leur consacrer un article dans ce travail".

„Je vous prie, Monsieur, d'appliquer les dispositions de cette lettre avec toute l'étendue dont elle est susceptible, dans le ressort de votre arrondissement et à me faire parvenir sans délai la collection de notes que vous aurez pris soin de vous procurer par les voies qui vous offriront une garantie suffisante et dont vous pourrez faire usage sans laisser pénétrer les motifs de vos questions, vous sentez parfaitement que vous ne devez vous adresser qu'à des hommes surs dévoués et circonspects".

Ook over de officieren van de cohorten der nationale garde werd aan Eynard een statistique personnelle gevraagd. Hij moest bericht geven over hun familie, moreel gedrag, meeningen en betrekkingen en nog speciaal over hun gedrag gedurende den tijd dat zij „en réforme" gesteld waren.

Toen in Januari 1813 het zoogenaamde renouvellement des maires voor de deur stond, wilde De Marivault ook van al zijn commissarissen, zoowel de „speciaux" als de gewone een statistique der verschillende maires hebben. De minister van politie droeg hem op „de surveiller cette grande renovation avec l'attention la plus sevère". De opdracht van De Marivault aan zijn commissarissen luidt als volgt:

„Veuillez bien m'envoyer dans le plus court delai possible des notes précises sur les maires actuellement en exercice et sur ceux proposés pour les remplacer, faites moi connaître en même tems les hommes habiles et dévoués qui mériteraient d'obtenir la préférence".

„Etudiez, suivez pas à pas les manoeuvres de l'intrigue, quel que soit le manteau sous lequel elles se couvrent”.

„Vous vous attacherez particulièrement à me fournir des notes développés et positives sur les maires des grandes communes. Ce sont ceux-là surtout qui doivent fixer votre attention. Faites-moi connaître cependant ceux placés dans le voisinage de la côte dont les opinions politiques seraient de nature à donner des inquiétudes et qui ne seconderaient pas de bonne foi l'administration. Vous ne pouvez mettre trop de sévérité dans ce travail”.

„Ayez soin, je vous prie, de me faire connaître les fonctions anciennes et l'âge des maires sur lesquels vous me fournirez des notes et sur ceux que vous croyez propre à les remplacer”.

Ook droeg hij in December 1811 aan zijn commissarissen een onderzoek op naar die personen, die hun zonen aan vreemde universiteiten en scholen lieten studeeren. Hij liet zich over die zaak aldus uit:

„Il ne peut entrer dans l'intention d'un souverain qui ouvre si libéralement toutes les ressources de l'instruction publique à la jeunesse, de laisser sans sa permission expresse les parens en possession d'envoyer leurs enfans à des collèges placés hors du territoire de l'Empire; des considerations d'un ordre particulier peuvent seules motiver des exceptions. Ce n'est point pour l'Allemagne, c'est pour la France que les jeunes hollandais, devenues français eux mêmes, doivent être élevés, vainement seraient-ils appelés à partager les destinées d'un grand peuple si ses moeurs et ses institutions et jusqu'à sa langue leur restaient étrangères. Je vous prie de m'adresser le plus promptement possible une liste de jeunes gens appartenant à votre arrondissement qui suivent le cours de leurs études dans des universités étrangères. Vous y ajouterez avec l'indication de l'époque et des motifs de leur entrée dans ces maisons vos observations sur l'esprit qui anime leurs familles respectives, sur tout ce qui est de nature à présenter quelque intérêt. Je recommande d'ailleurs ces recherches à votre prudence et à votre discrétion et compte sur votre zèle pour les fournir avec le plus d'exactitude possible”.

Ondanks al zijn moeite gelukte het De Marivault toch niet zijn superieuren met zijn statistique personnelle tevreden te stellen. Doordat zijn commissaires spéciaux eerst in het jaar 1812 in functie getreden waren, kenden zij het terrein nog niet genoeg om veel bijzonders te kunnen mededeelen, terwijl de gewone commissarissen van politie meestal niet beschaafd en ontwikkeld genoeg waren om betrouwbare en volledige inlichtingen te geven. Hij waarschuwde dan ook den directeur-generaal, dat de statistique personnelle alleen in zooverre absoluut vertrouwen verdiende als hij de besproken personen zelf kende.

De statistique personelle omvatte ook, hoewel dit in verschillende werken tegengesproken wordt, een lijst der rijkste erfdochteren van af den leeftijd van 14 jaar met opgave van haar fortuin ja zelfs van „leurs difformités”.

Uit deze korte mededeelingen blijkt wel, hoezeer het Fransche gouvernement zich beijverde elke vrije uiting van den geest der bevolking te onderdrukken. Maar het is tevens hartverheffend te zien, hoe de bevolking in al haar lagen zich daartegen wist te verzetten.

GEWICHTIGE PERSOONLIJKHEDEN. 1810-1813

Gedurende den Franschen tijd treedt te Rotterdam het meest op den voorgrond de commissaris-generaal van politie De Marivault ¹⁾. Hij was vóór de regeering van Koning Lodewijk Napoleon secretaris van het Fransche gezantschap in Den Haag, daarna was hij als sous-préfet te Le Blanc, département de l'Indre werkzaam, totdat hij in December 1810 benoemd werd tot commissaris-generaal van politie in het departement van de monden der Maas met standplaats te Rotterdam.

Bij zijn ambtsaanvaarding in Januari 1811 ontving hij van de stadsbestuurders een schrijven, waarin zij verklaren dat zij den Keizer dankbaar zijn dat hij een persoon, dien zij kennen, tot dit ambt geroepen heeft. Zij hopen dat hij toegevend zal zijn voor hetgeen het minst in den vreemde kan

1) In zijn aanstelling wordt hij genoemd Delacoux Marivaux.

behagen en dat hij aan hetgeen hier van nabij gezien goed en aanbevelenswaardig is recht zal laten wedervaren. Verder luidt de brief als volgt:

„Quelle belle perspective pour vous, monsieur, quand, loin de cette police et politique accriâtre et noire qui se plait à trouver le mal et le mensonge de tous côtés, nous vous voyons celle qui honore bien plus votre belle âme et la noblesse de votre caractère, celle qui d'un pas sur, ferme et tranquille, même avant d'avoir besoin de se montrer, sait prévenir les peines et les crimes. En effet, monsieur, nous espérons bien que nos belles pensées ne se trouveront jamais démenties et que la grande âme de Sa Majesté saura apprécier et applaudira d'autant plus à vos rapports qu'ils se trouveront recommandables par leur simplicité et leur peu d'étendue. C'est ainsi que le Grand Napoléon, avant que Sa Majesté daignera visiter ces contrées, saura déjà que les peuples qu'Elle a enfin jugé dignes d'être rapprochés de l'ancienne France, se sont rendus dignes de ce grand bienfait et de cette haute confiance, que, fidels et soumis, tout en honorant leur Auguste Souverain et en admirant ses hauts faits, ils savent se prêter aux circonstances, faire les plus grands sacrifices et les efforts les plus signalés et constants et attendre avec patience et résignation de Sa grandeur et de Sa profonde politique le rétablissement prochain de leur bonheur et leur prospérité depuis bien longtems delabrées. C'est ainsi qu'Elle se promènera avec complaisance parmi ses nouveaux sujets, qu'Elle aimera et protégera autant qu'ils s'empres seront à lui porter leurs hommages de dévouement, de respect et de soumission avec l'excès de leur extase et de leur enthousiasme en distribuant ses graces et ses bienfaits que votre loyauté aura su provoquer sur eux”.

Wanneer men het begin van dit schrijven, vol walgelijke vleierij, leest, zou men denken dat De Marivault een goede herinnering aan zijn vroegeren werkkring hier had achter gelaten, echter deelt De Stassart in een zijner brieven mede, dat De Marivault „était d'ailleurs trop connu en Hollande pour y être considéré” en verder blijkt ook uit de Gedenkstukken, dat De Marivault in zijn vorige betrekking hier te lande niet altijd even loyaal gehandeld heeft. De Stassart lag

steeds met De Marivault overhoop en gaf steeds aan zijn superieuren ongunstige berichten over den commissaris-generaal. Veel gunstiger luidt het oordeel over hem door den adjudant des Keizers Lemarrois uitgebracht. Deze zegt van hem, dat hij heeft „beaucoup de zèle, des moyens et de l'activité”, maar dat hij moeite heeft om personen te vinden die de Fransche politie willen dienen en Réal, de rechterhand van den minister van politie, oordeelt over hem aldus: „Mr. de Marivault réunit à des formes pleines d'urbanité et à beaucoup d'esprit beaucoup de sagacité et un travail très facile. Il connaît à fond et dans les plus minutieux détails tous les individus de son arrondissement qui ont fait ou font la fraude ou l'espionnage; il connaît leurs domiciles, leurs habitudes, les lieux où ils se cachent, il en est véritablement le fléau. Encore un peu de tems et il aura acquis la seule chose qui lui manque, c'est cet esprit de suite sans lequel on ne peut terminer avec précision aucune affaire”. Over zijn verhouding tot den prefect zegt hij „Son préfet le tracasse”. De commissaris van politie Ampt in Den Haag noemt hem „een menschenhater en egoïst en wangunstig, juist een creatuur dat Napoleon leek”. Naar mijn oordeel was De Marivault een voortreffelijk dienaar van zijn Keizer, die geheel in den geest van het Fransche bestuur handelde. Zijn zucht om zich met alles en iedereen te bemoeien maakte hem vele vijanden. De Marivault trok in het jaar 1811 een salaris dat met de bureaukosten 2083 frs. per maand bedroeg. De helft van dit tractement kwam voor rekening der stad, terwijl deze ook de huur van zijn woning moest betalen. Hij hield zijn bureau in zijn woning, thans het gebouw der Rotterdamsche Bankvereeniging, en had daar een vrij taltijk personeel, dat onder leiding van zijn secretaris Van den Ende stond; bovendien deed daar ook de in April 1812 aangestelde 5e commissaris van politie, Amalry, dienst. Door de bemoeiingen van Réal werd het salaris der commissarissen-generaal met 10.000 frs. per jaar verhoogd. Hij had van hen geschreven: „ils s'endettent et se ruinent et cependant il est impossible de mener un train de vie plus modeste mais ils sont obligés pour exister en Hollande de dépenser autant de florins qu'ils dépenseraient des francs en France”.

Ook van deze vermeerdering kwam weer de helft voor rekening der stad Rotterdam.

De Marivault had voor de stad Rotterdam te beschikken over vier commissarissen van politie: Jeremias Hendrik Frescarode, Sobels, Adriaan Gaillard en Johannes Gerardus Langestraat. De beide laatsten waren patriotten. Allen waren benalve Frescarode menschen van weinig of geen beschaving. Sobels had bij de cavalerie gediend en werd dan ook al spoedig (28 November 1811) vervangen door Lançon. Deze laatste werd speciaal met den havendienst belast, terwijl Langestraat met de bewaking van de vereenigingen en societeten, Gaillard met die van cafés, tuinen en andere voor het publiek toegankelijke plaatsen belast werd. Frescarode had op te treden als ambtenaar van het Openbaar Ministerie bij de kantongerechten. Voor de gemeentelijke politie waren deze heeren ook nog ondergeschikt aan den maire. Daar De Marivault intusschen de geheele politie, zoowel haute police, police judiciaire en police communale aan zich trok, vloeiden daar vele botsingen met den maire uit voort. In April 1812 kwam hierbij nog een 5e commissaris, speciaal als hulp voor De Marivault. Hij schijnt met het toezicht op de gevangenis- sen belast geweest te zijn. De Rotterdamsche commissarissen kregen 3000 francs salaris, terwijl de stad ieder hunner een lokaal voor bureau en kantoorbehoeften moest verschaffen. Iedere commissaris kreeg een griffier tot hulp op een salaris van f 150,— 's jaars. Als griffier werden aangesteld de heeren Beyerman, Dutilh, Haasters en Waterreus. Het aantal politieagenten werd van 4 langzamerhand op 24 gebracht, terwijl zij van een eenvoudige blauwe uniform met rood vest en zilveren knopen, waarop het woord Police stond, en een sabel aan een bandelier voorzien werden.

Buiten Rotterdam had De Marivault onder zich commissarissen van politie te Brielle, Helvoet, Buitensluis, Gorcum, Culemborg, Middelharnis, Maassluis, Vlaardingen, Schiedam, Delft, Beyerland, Gouda, Katwijk en Scheveningen. Te Dordrecht en Leiden had hij twee commissarissen en in Den Haag had hij er drie. Einde 1811 kwam er groote verandering door de aanstelling der zoogenaamde commissaires spéciaux. Deze werden met het toezicht op een speciaal

deel der kust belast. De Marivault kreeg er drie onder zijn bevel. Marcandier, gewezen commissaris van politie te Genua, die met de eilanden Goeree en Overflakkee, Hermans, die met Voorne, Putten, Beyerland en Strijen en Eynard, die met de kust van het vasteland van Holland belast werd. De commissariaten te Katwijk, Maassluis, Brielle, Helvoet, Middelharnis, Beyerland en Culemborg werden opgeheven, zonder dat aan de ontslagen commissarissen eenige vergoeding werd toegekend. Reeds eerder was het commissariaat te Buitensluis opgeheven, daar de commissaris Van Es geen Fransch kon spreken of schrijven. Onder de commissarissen die in dienst bleven onderscheidde zich Ampt in Den Haag, Couilliboef te Vlaardingen, Schönfeld te Leiden en Buysthooft te Dordrecht.

De Marivault was over zijn commissarissen over het algemeen slecht te spreken. Hun rapporten hadden meestal niets om het lijf. Verontwaardigd vraagt hij hen, of zij dan heelemaal geen arrestaties of opsporingen doen.

De commissaris van Scheveningen krijgt een speciaal verwijt omdat hij niets vermeldt over de personen die zich als matrozen verkleed op de visschersvaartuigen inschepen, hetgeen De Marivault door zijn geheime agenten vernomen had. 18 Augustus 1811 schrijft De Marivault dat zij er zich van moeten doordringen „qu'aucun délit de nature à troubler la tranquillité générale, aucun des abus nuisibles au bien du service de Sa Majesté ne doivent échapper à la vigilance d'un commissaire animé de l'amour de ses devoirs". Zij melden niets over de „haute police, la première comme la plus importante de leurs attributions. L'organisation de la police en Hollande est complétée et chacun de vous doit dès lors n'avoir plus qu'un seul but, celui de répondre à la confiance dont sa Majesté l'a honoré". Zij moeten alles doen om ontmoetingen der visschers met de Engelschen tegen te gaan, terwijl hij eindigt met de woorden: „ne négligez rien pour déjouer toutes les tentatives de fraude, de transport de lettres ou de passagers. Il faut lorsque Sa Majesté daignera visiter cette contrée que nous puissions lui donner l'assurance que tout les genres de fraude sont réprimés".

Aan den commissaris van politie Schönfeld legde De Ma-

rivault duidelijk uit, waarom hij zulke uitgebreide rapporten noodig had, in de volgende bewoordingen:

„Je dois être informé des circonstances des délits, je dois savoir comment s'exerce votre surveillance sur toutes les parties du service public; j'ai moi-même des comptes à rendre et comment puis je le faire, si les commissaires de police m'envoyent constamment des bulletins négatifs ou n'entrent dans aucun détail sur leurs opérations. La police est curieuse et doit l'être, vous ne devez donc pas vous étonner de ce que j'insiste de nouveau pour que vous donniez plus d'intérêt à vos bulletins, il est au nombre de vos devoirs d'apporter tous vos soins à leur rédaction.”

De commissaris-generaal was niet geheel vrij van ijdelheid en kwam daardoor voortdurend in botsing met den prefect De Stassart, die diezelfde eigenschap in buitengewone mate bezat. De Marivault beklaagde zich, dat de administratie zich niet aan de politie stoorde en De Stassart verzekerde aan zijn superieuren hetzelfde van de politie. Bij alle bijzondere gelegenheden, oproeren, installatiën en feesten verscheen de prefect te Rotterdam. Zijne „faits et gestes” werden steeds in de Rotterdamsche Courant gedurende het jaar 1811 nauwkeurig weergegeven. Zoo werd een inspectie van De Stassart, na het installeeren van den nieuwen Raad op 27 Mei 1811 in de volgende bewoordingen beschreven:

„De heer prefect heeft den volgenden dag toegewijd aan het bezoek der gevangenen, de hospitalen, de armscholen en de werkhuizen, en overal heeft deze waardige magistraat nieuwe bewijzen gegeven van hoogstdezelfs verlichte zorg, van deszelfs edelmoedige weldadigheid, goud en lofspraken verspreidende over degeenen, die verdienen aangemoedigd te worden. De zes kinderen, van dewelke men in het werkhuis het voordeeligst verslag deed, hadden deel aan zijn weldaden. Opgemerkt hebbende, dat het weeshuis behoeften had, in welke zijn inkomsten niet konden voorzien, gaf hij ten voordeele van deze stichting, bevel een collecte te doen, in welke hij edelmoedig het eerste aandeel genomen heeft.”

„Een jong zeer ervaren leermeester van de school der weeskinderen scheen te verlangen in staat gesteld te worden, lessen in de fransche taal aan de kweekelingen te geven;

doch alzoo hij deze taal nog niet genoegzaam kundig was en dat hij tot een behoeftige familie behoorde, gaf mijnheer de prefect hem de middelen om gedurende zes maanden les te nemen."

Nadat de Rotterdamsche Courant in een Advertentieblad veranderd was, kwamen de loftuitingen op De Stassart alleen nog maar in het dagblad van het departement voor. Het Latijnsche lofdicht aan hem gewijd, beginnende met de woorden „Sta peregrinator" en waarvan de eerste letters der regels den naam Stassart vormden, gaf aanleiding tot allerlei gekibbel. De Stassart kreeg van zijn superieuren een berisping, dat hij dit vers in het blad had laten opnemen en verdacht er ten onrechte De Marivault van, dat deze op dit vers opmerkzaam gemaakt had.

Als Kwartierdorst was te Rotterdam bij de inlijving werkzaam de heer Mr. Hendrik Johan Caan. Hij werd aangesteld tot sous-préfet provisoire. Van hem wordt in de correspondentie van De Marivault weinig gesproken. De Stassart oordeelde, dat hij had trop d'amour propre, pas assez de fermité, au total un homme peu capable". Hoewel De Stassart gaarne een ambtenaar der prefectuur van het departement Vaucluse gehad had, werd Caan door d'Alphonse tot secretaris der prefectuur in Den Haag benoemd; deze oordeelde geheel anders over hem dan De Stassart. Voor de onderprefectuur oordeelde hij hem „trop faible", ofschoon hij „beaucoup d'ordre dans la tenue de sa sous-préfecture" opgemerkt had. Hij had Caan juist om zijn zacht karakter voor den post bij De Stassart gekozen. Nadat de heer Caan vertrokken was, werd de gewezen landdrost van Drenthe, Van Zuylen van Nyevelt, 2 Aug. 1811 in zijn plaats benoemd. De Stassart oordeelde eerst zeer ongunstig over hem, vermoedelijk onder invloed van de berichten die hij door De Marivault over hem kreeg. Hij noemde hem „un homme capable, mais de peu de jugement, d'un caractère très hautain, dur avec les maires, tenant beaucoup trop encore au parti Orangiste". d'Alphonse dacht heel wat gunstiger over hem en ook later veranderde De Stassart, vooral na de onlusten in April 1813, zijn oordeel geheel en stelde zelfs voor, hem de eerst vrijkomende prefectuur te geven. Met De Marivault had de heer Van Zuylen

7. WILLEM SUERMONDT, MAIRE VAN ROTTERDAM. CAT. 2450

vliet, wat een lievelingsdenkbeeld van den lateren maire Blankenheym geweest schijnt te zijn. Na het standje op 6 Mei 1811 bij den doorvoer der conscrits voor de marine uit Oost-Friesland schijnt definitief tot zijn vervanging besloten te zijn en werd hij 27 Mei 1811 als maire opgevolgd door den heer Willem Suermond.

Wanneer De Marivault zijn zin gekregen had, dan was thans reeds de heer Blankenheym tot maire benoemd. Met den nieuwen titularis bleken al heel spoedig alle Fransche autoriteiten al even ontevreden te zijn. Willem Suermond was 6 December 1740 te Rotterdam geboren en was dus bij zijn benoeming reeds 71 jaar oud. Toen er nu in buitenland-schen en kolonialen handel niets meer verdiend kon worden, behoorde Suermond tot hen, die zich in den landbouw een nieuwe bron van inkomsten trachtten te bezorgen, o.a. door het droogleggen en bebouwen van den Lodewijks- later Wilhelminapolder op Zuid-Beveland.

Als maire is mij zijn houding niet geheel duidelijk. Soms krijgt men den indruk, dat hij welbewust het Fransche bestuur in alles tegenwerkte, soms dat hij nog te veel aan den ouden gang van zaken gewend was en zich niet met de nieuwe Fransche administratie kon verzoenen. Uit het feit dat hij intekende op de prent van den graveur d'histoire, David, waarop Napoleon voorkomt „avec bonté” de giften in ontvangst nemend, hem door al zijn onderdanen voor het herstel van het leger na den tocht van Rusland aangeboden, zou men opmaken dat hij toch wel iets voor de Fransche zaak voelde. Hij wilde als volgt ingeschreven worden op de lijst der intekenaren: „Willem Suermond, Maire de la Ville de Rotterdam a offert à Sa Majesté 50 cavaliers armés et équipés pour une premiere épreuve avant la lettre”. De naam van de stad zou dan ook vermeld worden op een der vlaggen bij de plechtigheid tegenwoordig.

Uit zijn portret zou men opmaken, dat Suermond een energieke persoonlijkheid met vasten wil was. Hij had reeds vroeger in de stadsregeering een aanzienlijke plaats ingenomen en was lid van den Staatsraad van Koning Lodewijk Napoleon geweest.

De Stassart sprak van „le peu de connaissance, le manque

total de zèle, la mauvaise volonté et la très mauvaise opinion politique de Mr. Suermond, maire de Rotterdam." Hij moest zelfs eens aan den maire schrijven, dat hij genoodzaakt was dezen op het „tableau" aan te teekenen als den maire „le plus en retard".

Het wemelt dan ook in de ingekomen brieven in het gemeente-archief van herinneringen, aanmaningen, berispingen aan den maire van prefect, onderprefect en commissaris-generaal van politie. Met den laatste had de maire steeds verschil van meening, daar De Marivault op de meest willekeurige wijze zich met alle gemeentezaken bemoeide. D'Alphonse oordeelde over den heer Suermondt als volgt: „Je ne pense pas que Mr. Suermondt mérite tous les reproches que Mr. le préfet lui fait et qu'il soit absolument sans connaissance, sans zèle et qu'il n'ait que de la mauvaise volonté et qu'une très mauvaise opinion politique. Mr. Suermondt à été conseiller d'état sous le roi de Hollande et il est difficile de croire qu'il tienne encore au parti orangiste. Il tient d'avantage aux anciennes habitudes, aux anciens usages, qui ont existé en Hollande dans l'administration et surtout à l'indépendance et à l'autorité dont jouissait le Bourgeois-maire. Il a été présenté pour maire comme pouvant par sa titre de conseiller d'état et la fortune dont il jouit donner plus d'importance à la place à laquelle il était appelé. Mais je crois que son age et son caractère seront également un obstacle à ce qu'il se ploie aux formes nouvelles et alois je n'aperçois que de l'avantage à ce qu'il soit remplacé". De heer Suermondt schijnt, als men tenminste de Fransche berichten mag gelooven, van zijn ambt genoeg gekregen en zich bereid verklaard te hebben om af te treden. De Stassart en De Marivault deden al het mogelijke om hun candidaat den adjunct-maire Blankenheym benoemd te krijgen, terwijl de onderprefect de heeren Van Gennep en Hoffman voorstelde. De Marivault beval hem in de volgende bewoordingen aan Réal aan: „Sa nomination sera agréable à la majorité de la population; elle ne sera reprouvée que par le parti antifrancçais, auquel elle ôtera bien des moyens de nuire et de retarder l'introduction et l'application du système de l'administration française". De Stassart en De Marivault zegevier-

den en 25 Maart 1813 werd Carolus Jacobus Blankenheym, nadat hij zich te vergeefs tegen deze benoeming verzet had, tot maire benoemd en 18 Juni daaraanvolgende als zoodanig geïnstalleerd. Van hem wordt gezegd dat hij, „membre de l'ordre impérial de la Réunion, ancien conseiller d'État du roi de Hollande”, was „tout à fait dévoué aux intérêts de la France, amant de l'Empereur, méprisant sans haine les Orangistes”, zelfs zoo dat hij zijn beide zoons in Frankrijk liet opvoeden. Van hem werd nog in een geheim rapport gezegd: „Ce n'est pas un homme très capable mais je lui crois de la sagesse et un désir extrême de plaire au gouvernement. C'est dommage qu'il manque de dignité dans les manières et qu'il laisse beaucoup à désirer pour la représentation”. Overigens was hij hoofd van een handelshuis van algemeen erkende soliditeit en had hij een groot fortuin, dat nog door erfenissen stond vemeerderd te worden. De adjudant des keizers, Lemarrois, maakte Blankenheym in zijn rapport tot een protestant en afstammeling der réfugiés.

Onder zijn bestuur hielden eindelijk de voortdurende conflicten op. Hij stond met alle Fransche autoriteiten op uitstekenden voet en schijnt over het algemeen een zeer gematigd man geweest te zijn. Dadelijk na de omwenteling was hij weer lid van den Raad. Aan zijn reputatie van groote Franschgezindheid dankte hij het schrijven, dat De Mari-vault op 18 November 1813 van uit zijn schip voor Dordrecht aan hem richtte en dat als volgt luidde:

„Monsieur le maire, Monsieur le directeur des douanes ayant jugé sur les avis reçus des progrès de l'esprit de sédition devoir se rendre à Gorcum avec les préposés de son service et toutes les autorités françaises s'étant successivement retirées, je ne pouvais plus espérer dans un moment, où toutes les passions sont exaltées, de remplir utilement les fonctions délicates qui m'étaient confiées, j'ai donc pris le parti de m'éloigner temporairement de Rotterdam et d'attendre l'effet des peines que vous vous donnerez, Monsieur le maire, pour étouffer les haines et ramener à des opinions plus sages ceux qui se laissent entrainer par de perfides suggestions. Quels que soient les obstacles, qui vous seront opposés, vous sauriez, je n'en puis douter, conserver fidèlement

le dépôt qui vous est confié, j'emporte donc l'espoir fondé que la bonne ville de Rotterdam se distinguera par sa fidélité au gouvernement; elle vous devra, Monsieur le maire, l'avantage si précieux de rester tranquille au milieu de l'agitation qui règne autour d'elle et de n'être pas exposée aux déchirements qui sont le malheureux résultat des factions ou de l'exagération des opinions politiques; vous acquerez ainsi de nouveaux titres à la bienveillance de Sa Majesté et à la reconnaissance des bons citoyens."

„Permettez moi, monsieur le maire, de vous offrir mes vœux pour vos succès et de vous exprimer avec quelle satisfaction je me verrai placé par vous même dans le cas de venir reprendre les rapports agréables que j'ai entretenus avec vous."

Onder de adjuncten van den maire en de andere raadsleden komt geen enkele persoon voor, die een meer uitvoerige vermelding verdient. Bij de installatie van den Raad op 27 Mei 1811 had De Stassart de heeren op een redevoeuring onthaald, waarbij hij hen wees op hetgeen van hen verwacht werd. „Consacrer toutes ses actions, toutes ses pensées au bonheur de ses concitoyens; devenir par une équitable fermeté l'effroi du vice et l'espérance de la vertu! Se montrer constamment le bienfaiteur et le père de l'indigence honnête et de la médiocrité laborieuse! rallier tous les talens utiles sous les bannières du commerce et des arts!" . . . .

„Telles sont les obligations que vous impose aujourd'hui Napoléon le Grand en vous confiant l'administration de sa bonne ville de Rotterdam. Vous ne négligerez, j'en suis sur, aucun de ces devoirs si doux, et j'ajouterai si faciles à remplir".

Over het algemeen kan men zeggen, dat de Raad het Fransche bestuur weinig last bezorgd heeft. Slechts in het jaar 1813 durfde hij, zooals bij het aanbieden der paarden en ruiters voor het leger en bij het zenden der deputatie naar de Keizerin-Regentes, zich eenigszins verzetten, hoewel dit verzet steeds spoedig weer een einde nam.

Aan het hoofd der zoogenaamde sédentaire nationale garde stonden achtereenvolgens de heeren Reepmaker, Verbrugge en Spakler; de eerste moest aftreden daar hij vrederechter

werd en de tweede omdat hij in financieele moeilijkheden geraakte, terwijl de laatste tot de omwenteling in functie bleef en toen vervangen werd door zijn voorganger Reepmaker. De sénateur-generaal graaf Férino, die hier verscheen om de organisatie der nieuwe nationale garde te leiden, was wel iemand met hoogen rang, maar heeft ongeveer niets gedaan en is in November 1813 met stille trom vertrokken.

AANSTELLING VAN EEN „LEDESETTER”

Gerapporteert zijnde dat volgens de resolutie van den 17en September 1635 gesproocken is met den ledesetter mr. Pieter Bene, een seer vermaerdt man die daartoe sijn dienst is presenteerende, ende bevonden dat deselve wel genegen is op sekere redelycke conditien ende met last omme de Godts-huysen mitsgaders de andere armen die hem sullen werden toegesonden bij de heeren Burgemeesteren ende die van de kercke om nyet te dienen in dese stadt te comen woonen, Soe, is verstaen dat de heeren met denselven sullen moegen handelen voor den tijt van drye jaeren op tractement van 300 £ s jaars, vry accyns ende omme syn const vry te moegen exerceeren ende dat hem voor sijn transport sal werden toegevoecht 60 £ ende bij versterff dat hem soude volgen t jaer daerinne hij sal getreden sijn.

Resolutiën van de Vroedschap 1 Oct. 1635 en 15 Nov. 1638.